

Bige Szabolcs Csaba

A torony és más írások

(emlékek a huszadik századból)

2009

Bige Szabolcs Csaba

A torony és más írások

(emlékek a huszadik századból)

Püspökladány
2009

A fedélterv a szerző munkája
(Fotó: Árvatorony)

ISBN978-963-06-6762

Ajánlás

“A falu szélétől utak indultak a világ felé. Jó utak, s rossz utak. Simák, s gödrösek. Görbék, meg egyenesek. Meg ezek változatai, olyan se ilyen, se olyan utak. Hogy ki melyiket választja tőle is függ, meg másoktól is.” Így kezdődik egy történet.

Utak....vagy emberi sorsok?....hisz inkább így nevezném ezeket az utakat, melyek sokszínűek: könnyűek, kanyargósak, párhuzamosak, összefódottak, soha nem érintkezők és mégis egymásra hatók....

Olvasva e kötet írásait, ezek az utak, ezek a sorsok végül is összeolvadnak bennem, az olvasóban és egyre inkább az a benyomásom, hogy a XX század korrajzát tartom a kezemben. Mert mi is valójában a történelem? Száraz dátumok, események, tényfelsorolása?

Vajon csak ennyi?

E történetek mentén, érzem azt, hogy a történelmet inkább a hétköznapi emberek sorsa, összessége formálja és olvasztja egésszé és meghatározóvá. Embereké, akik éltek, alkottak, sodródtak, vagy éppen nekifeszültek az időnek, körülményeknek, határoknak, melyeket az adott kor szabott számukra.

Ezek után felmerül bennem a kérdés, hogy kinek ajánlom ezt a kötetet? Úgy érzem, hogy őszintén ajánlhatom, azoknak, akik ismerték és átélték a magunk mögött hagyott megosztó, kétarcú századot, melyet az író is oly jól ismer, hisz ezek az olvasók a lelkük rezdülését és életük apró mozaikdarabkait, hasonlóságát, párhuzamait vélhetik felfedezni a sorok között. Ajánlom ugyanakkor azoknak is, akiknek már csak tényleg "történelem" ez a korszak, az új nemzedéknek, hogy e sorsok, történetek nyomán gazdagíthassák a saját, szubjektív világképüket, véleményüket az ő életükön is lenyomatot hagyó elmúlt időkről.

Tehát bátran buzdítok minden kedves olvasót: fiataalt, szépkorút rajta, ismerkedjen bátran az író XX századával, aki gazdag, érzelem dús, néhol megható, elgondolkodtató, de mindenképpen élményt nyújtó történetek mentén kalauzolja tár elénk egy elmúlt mégis "új" világot.

Én, mint első olvasó, szeretettel köszönöm az élményt és a lehetőséget!

Budapest, 2009. március. 02

Csifó Ildikó,

A torony!

Lukács szülői háza ott állott egy sorban az iskolával és a templommal, valahol a falu közepe táján, a nagy hegyek lábánál. A takaros, gerendákból épített, de kívül-belül bevakolt tágas épület lehet még ma is áll. Rendesen megépítették azt!

Lukács még kora hajnalon lépett ki a kapun, s indult völgynek le a patak mentén. Nem nézett vissza, de ahogy kikanyarodott az út a házak közül, leült egy nagy bolovánkőre. Szemeit a piros tetős házak fölé emelkedő templomtoronyra függesztette.

- Te torony, - szólott Lukács – látod, én immár kívül kerültem a falun, s te még tovább is ott állasz. Lehet, mégis csak neked lenne igazad?

A torony azonban nem válaszolt, csak állt, mint a cövek, ahogy egykori építőik felrakták.

- Te torony, hát mások is elindultak, nem csak én. Mit nézel olyan szemrehányóan rám? A Julis is elment, pedig itt mindenki szerette, kedvelte. Én is! A szeretőm volt, farsangkor lett volna a kézfogó. De neki csak a cifraság kellett, kezdte szégyelleni a régi falusi gúnyát...

A templomtorony továbbra is hallgatott. Még a galambok burukkolása sem hallatszott.

- Hej, te torony, hogy nekem milyen nehéz lett a szívem, amikor láttam kifordulni a kiskapun batyuval a hátán! Előbb csak ide ment ehejt a szomszéd városba. Beállt cselédnek valami tisztviselő féle nadrágos emberhez. Azt mondják a városban mind csak ilyenek laknak. Takarított, főzött, mosott a Julis öt emberre. Az úr, a naccsága, két leánka, s egy gyermek. Az öt. Jól végezte a dolgát, hisz értette a módját. Aztán, jött látogatóba az úrhoz a testvére a fővárosból, s látva milyen talpraesett fehérnép a Julis, felfogadta magához, hogy tanítsa a gyermekeit magyarszóra, ott a nagy idegenségben. Meg aztán őkelme is szívesen hallgatta a falusi beszédet.

A torony még erre sem szólott semmit. Pedig már felkelt a nap, s friss fénnnyel vonta be az öreg keresztet.

- Tudod, te torony, mit írt nékem a Julis? Hogy megtanult már románul, meg hogy menjek föl én is, mert ott sok híres iskola van, ahol tanulhatnék apám kívánsága szerint. Még azt is írta, hogy ő ott nagyon jól van, s lehet, marad is. „Letelepedésit” kapott.

Valamitől megriadva a toronyban lakó galambok egész nagy rajban köröztek a

templom fölött, de szárnycsapdosásuk hangja nem ért el ideáig.

- Milyen számár vagyok, te torony, csak beszélek itt hozzád, s azt sem tudod, ki vagyok? Én Kiss Lukács vagyok a Márton fia. Így, na! Most már tudod. Én tudom, te ki vagy. Megmondom: Szent Márton-templom. Könnyű volt kitalálnom, mert a falut is úgy hívják: Szentmárton. Ki volt előbb a falu, vagy a templom? Ki tudja? Régi história. De látod, én nem lettem Márton, mert a családban az első szülött kapja az apja nevét, s én másodiknak jöttem a világra. A bátyám lett Márton. Majd ő kapja a birtokot is, ha eljő az ideje. Engem pedig tanulni küldenek

Felhő kúszott a nap elé, s mintha kihunyt volna fény is a torony felett. Csak a galambok rótták tovább is végtelen köreiket a torony körül.

- Látod, te torony, immáron nem lesz lagzi. A Julis fennmarad a fővárosban, kikupálódik, s készen belőle is naccsága. Én meg nem megyek oda! Van még város közelebb is. Máshol is lehet tanulni. Apám azt mondja, válasszak: pap leszek, vagy fiskális? Én inkább az utóbbit, az ügyvédi pályát választom. Van még a rokonságban ügyvéd, s jól viszi. Pap is igen, s azok is jutottak már valamire. Egyikük még Gyulafehérvárra is eljutott. Ott tanítja a papi pályára készülőköt. De én a nőtlenségi

fogadalomtól ódzkodom, s inkább leszek a tárgyalóterem egyik főszereplője.

A torony most se válaszolt semmit, s a galambok is megnyugodva visszatelepedtek a kerengő párkányára. A nap is újra kisütött.

- Nézlek, torony. Jól megnézlek most, hogy lehet, sokáig nem látlak. A keresztet is nézem, ahogy az égre vetül az aranya. Meg kéne, őriznem itt bent magamban, hogy legyen majdan vigasztalóm, s útmutatóm ott a nagy idegen világban!

Utak a világban

*Harangoznak Szebenben, Szebenben
vajon ki halt meg benne, meg benne?
Szegény székely legénynek, legénynek
szeretője szegénynek, szegénynek.
(Székelyudvarhely környéki népdal)*

A falu szélétől utak indultak a világ felé. Jó utak, s rossz utak. Simák, s gödrösek. Görbék, meg egyenesek. Meg ezek változatai, olyan se ilyen, se olyan utak.

Hogy ki melyiket választja tőle is függ, meg másoktól is.

Julis a magáén senki tanácsára nem hallgatva indult, s hogy jól választott-e, vagy sem, az majd később derül ki.

Lukács útját a szülői akarat jelölte ki. Senki nem sejtethette, milyen lesz? Hosszú, vagy rövid? Kanyargós, vagy sima?

Lukács előbb a közeli városba igyekezett, mesterséget tanulni, iskolát végezni. Falujától elbúcsúzott, s emlékei tarisznyájában magával vitte a családi ház, s a templom képét. Julis emléke is helyet kapott ebben a tarisznyában. Kicsit kesernyés volt ez, a Julisé - az otthon édes, simogató, néha biztató emlékével szemben.

A városban nem kellett sokat bóklászódjon, apja előre elrendezett mindent: szállást, kosztot, mestert, akinél mesterséget tanulhat. Neki csak az a dolga maradt, hogy iskolát keressen magának, ahova az inaskodás mellett járhat. Ez is sikerült. Felvették a fémipari szakiskolába.

Délelőtt iskola, délután inaskodás a kovácsmester mellett. Ez mutatkozott nehezebbnek, mert bár a mester jóra való ember volt, de az inasától sokat követelt. Segítsen a műhelyben, tartson rendet, takarítson. Ellenben meg volt a mindennapi betevője és fedél is volt a feje felett.

Az iskolával nem volt baj, lévén éles eszű gyermek, hamar felfogta az ott tanítottakat, s társai, tanárai még tisztelték is, hogy a délutánjait a mesterrel tölti. Osztálytársai tiszteletét azonban inkább kemény ökleinek köszönhette. Nem tűrte a csúfolódást, szülőfalujának, s felmenőinek rosszindulatú emlegetését, s hirtelenharagú lévén, hamar móresre tanította a gúnyolódókat.

A vakációkat, szünidőket mindig otthon töltötte. Segített a házkörüli teendőkben, dolgozott a mezőn apja mellett, egy sorban a többi falusi legénnyel.

A kovácsműhelyben karja megizmosodott, tenyere megkérgesedett, így erő dolgában nem maradt le mások mögött. Julis házat bár

elkerülte, de mindig érdeklődött felőle. Meghallgatta, mit beszélnek róla, miket ír a szüleinek, s elszoruló torokkal vette tudomásul, hogy minden levél végén róla is említést tesz. Valahogy így: „Üdvözlöm Lukácsot is és jó tanulást kívánok neki, legyen belőle becsületes jó mesterember!”

„Mit akarhat ez a leány tőlem?” morfondírozott magában „Ha már egyszer elment, hát mit akar még?”

Igyekezett elfoglalni magát a munkával. Édesanyja megérzett valamit, mert aggódó szemmel figyelte folytonos szorgoskodását. Hajlamos volt rá, hogy a gondját-baját munkába temesse. Tudta ezt a szokását Édes, s rá is kérdezett: „Julis?”

Bólogatás volt a válasz.

Leteltek az iskolai évek. Otthon várta a kihelyezést. Jó reménye volt rá, hogy a közeli munkatelepen kap beosztást, állást. Addig otthon időzött a szokásos módon. Kaszálni szerette a legjobban, de minden kinti munkát szívesen elvégzett. Kora reggel a harmaton csak úgy harsogott az élesre fent kasza! Örömét lelte ebben.

Julistól is jött levél. Elhozta egyik unokatestvére, hogy Lukács is olvassa. Azt írta, Szebenbe költöznek, mert a gazdáját oda küldték valamilyen magas beosztású

tisztviselőnek, és az egész család vele megy. Aztán több levél nem jött. Pedig a fővárosból havonta írogatott.

Megjött időközben Lukács kihelyezési értesítése, és kellett mennie az első munkahelyét elfoglalni. Csak ide ahajt Zetelakára szolt a papír. Az épülő völgyzárógát építési telepére.

Különös gát lehetett, mert a fiatalember már hallotta hírét. Két helyre építik. Nehezen érthető, de így van. Elkezdték a mérnökök által jól kiválasztott helyen, s mikor már önteni kezdték a betont, jött a „Kárpátok géniusza”, a Főtitkár, szóval Ceausescu helikopteren és nem tetszett neki a hely. Nem pusztít falut a gát! Bólogató Jánosok küldték is azonnal a parancsot: költözzenek új helyre, ahová az Elvtárs javasolta.

Ide került Lukács a megváltoztatott új munkatelepre.

Furcsa útvonalak vannak a sorsnak. Lukács számára az apja a papi, vagy ügyvédi pályát jelölte ki, de mikor oda került a sor, mégis kovácsinasnak adta. Most aztán a tárgyalóterem helyett, a barakk-műhely, meg a nagy ég lettek állandó munkahelyei. Bizonyos anyagi megfontolások okozták az apai óhaj megváltoztatását.

Eleinte nem sok munkája akadt, hiszen most csak a munkások verbuválása, a telep

kialakítása folyt. Rövidesen azonban elkelt minden munkás kéz, különösen a vasbetonszerelő. Ez Lukács igazi szakmája.

A környéken lakó ügyes fiatalokból alakította ki csapatát, s rövidesen megbecsülést vívott ki magának és munkatársinak.

Úgy osztotta be munkáját, hogy havonta egy hétre haza mehessen a családjához. Ezért aztán a többi hétvégeken dolgozott.

Otthon elsőre mindig Julist kérdezte. Nem jött hír felőle, ami aggodalommal töltötte el. Címét nem tudta, csupán annyit, hogy Szebenben van. Eltelt jó félév is, de nem írt, nem üzent, nem jelentkezett. Lukács elhatározta, felkeresi...

Senkit nem ismert a városban. Valamilyen belső sugallatra a temetőt kereste fel legelőször.

Ide-oda ténfergett nézegetve a feliratokat, keresgélve az újabb keletű sírhantokat. Valami morbid vágy hajtotta tovább és tovább az ösvényeken. Azt sem tudta mit keres, csak jött-ment.

A temető félreeső területén furcsa menetre lett figyelmes. Temetési menet volt, de a koporsót alig kísérte három-négy öregasszony, s négy sírásó vitte komoran. Papot nem látott. Utánuk indult kíváncsian, vajon hová viszik, és miért nincs velük pap, és miért nem kísérik gyászoló rokonok, barátok?

Ének sem volt. Csendesen mentek, egészen ki a temető legtávolabbi széléig. Igazán szomorú egy menet! Még az ég is elborult, csípős szél kezdett fújni, pedig még csak augusztust mutatott a naptár. Hirtelen egy csapat hangoskodó fekete madár telepedett le a fákra.

Lukács megborzongott...

A menet odaért a kijelölt helyre, a kiásott sírgödörhöz. A négy ember szakavatott mozdulatokkal leeresztette a gyalulatlan fenyődeszka koporsót. Egy hivatalnokféle ember lépett oda. Lukács mostanáig nem is vette észre, hogy a néhányfős kísérek közé tartozott volna. Megállt az ember a sír szélénél és szólt néhány szót. Valami olyasmit, hogy: „A Nagyisten bocsássa meg a vétkeidet!” Utána a sírásók betöltötték a gödröt, a földet elrendezték, és egy fenyőlécet nyomtak be a fej felől. Egy szám volt rajta. Név nem.

A kápolnában megkondult a lélekharang, s a vénasszonyok összedugva a fejüket hangosan felsírtak.

- Bocsásd meg Uram a szegény nyomorultnak bűneit! Bocsásd meg a mi bűneinket is. Légy hozzánk irgalmas...

Lukács tisztos távolból figyelte a jelenetet. Miután végeztek odament a tisztviselőhöz.

- Ki volt ez és miért így temették? Még a nevét sem írták fel.

- Fiatalember, látom megdöbbsent, de nem csodálom. Jöjjön velem be az irodámba. A temető gondnoka vagyok.

Komótos léptekkel indultak az ösvényen a bejárat melletti épületekhez. Ott volt a gondnoki iroda és mellette a lakás. Takaros kis ház konyhakerttel, majorságudvarral, galambdúccal. A gondnok béréhez tartozott a lakás használata. Út közben Lukács bemutatkozott, s elmondta, hogy nyugtalansága, aggodalma hozta a városba, és mivel azt sem tudta hol és mit keressen idejött szétnézni.

- Városunkban a rend azt parancsolja - kezdte a gondnok -, hogy azokat, akik megölik magukat csak a temetőn kívül szabad eltemetni. Pap sem jár a bűnös léleknek. Ez a mai leány is elemésztette magát, mert megesett és gazdái kikergették a házból. Ez történik a megesett lányokkal. Maga a gazdája csábította el. Szép volt a nyomorult és jó beszédű.

- Mi volt a neve?

- Várj, ide a könyvbe fel van írva. Mindenkit beírunk, akit itt eltemetnek, ha pappal, ha pap nélkül, s azt a számot írjuk a lécre, amit ide bejegyeztünk.

- Hogy hívták? Mondd már!

- Valamilyen Julis. Tán ismerted?

*Harangoznak Szebenben, Szebenben,
vajon ki halt meg benne, meg benne?
Szegény székely legénynek, legénynek,
szeretője szegénynek, szegénynek.*

Megmutatni a világnak

Máshonnan is indultak utak, más falvakból, más házaktól. Ugyan úgy, mint Lukács falujából.

Jó utak, s rossz utak. Simák, s gödrösek. Görbék, meg egyenesek. Meg ezek változatai, olyan se ilyen, se olyan utak.

Hogy ki melyiket válassza tőle is függ, meg másoktól is.

Martin előtt is ott állottak. Amelyikre lépett nem a szülői akarat választotta, hanem az indulat, a dac: megmutatni a világnak, s főként édesapjának, hogy ő is ér valamit. Ér annyit, mint akármelyik másik ember. Hogy nem lusta, nem semmirekellő.

A vonatra anyjától kapott pénzt és jó szót. Nővére lakott a városban, hozzá igyekezett.

Bízott magában, szerencséjében, s legerősebb hajtóereje saját makacssága volt.

Legelőször egy építőtelepen kapott munkát. Mint segédmunkás dolgozott, szóval, mint egy kis senki. Keverte a maltert, hordta vedreket, a malterosládát. Zokszó nélkül, összeszorított szájjal végezte a feladatait.

Hónap végén a pénzből, amit kapott ruhát, s cipőt vett magának. Olcsó munkásruhát, de városit. Lecserélte otthoni, falusi öltözkését, ami

miatt mindenki lenézte. Még a munkatársai is, pedig semmivel sem voltak különbek nála.

Meglepődve tapasztalta, mennyire megváltozott az emberek viselkedése vele szemben. Még ha csak olcsó munkásruhában mutatkozott is, másképp tekintettek rá, mint amíg az otthoni gúnyát hordta.

Azért szekrénye mélyén megőrizte régi gönceit, amiben elindult. Legyen számára emlékeztető, idézze fel szülőföldje képét, ha „beborul az ég”! Hamar megtalálta a módját, hogy jobb munkahelyre kerüljön, és kicsivel többet keressen. Még esti iskolába is beiratkozott.

Miután leérettségizett, munkahelyén is jelentősebb beosztást kapott. Úgy tűnt sínen van az élete. Többet akarása azonban nem hagyta nyugodni. Beiratkozott egy közeli mérnöki egyetem látogatás nélküli karára, az építészmérnökökre.

Nehéz évek következtek. Konzultációkra, vizsgákra nagyon komolyan kellett készülni és a távolság az egyetemtől sem volt megvetendő. Vonaton 8 – 10 óra két átszállással. De hajtotta az otthonról hozott akarat, a dac: megmutatni a világnak, az édesapjának, hogy ki is ő valóban, s mit ér.

Hat évébe telt, mire az oklevelét kézhez kapta. Okleveles gátépítő mérnök!

Büszkeség dagasztotta a mellét...

Az első munkahelye a Békási Vízerőmű építéséhez vezette. Itt tanulta meg igazán új mesterségét, építés szakma legnehezebbik ágát. Az öt évet felölelő idő alatt lépcsőről lépésre haladt a szakma lépcsőin egyre magasabbra.. sok nehézséget okozott eleinte pontosságra törekvő, megalkuvást nem ismerő természete.

A szorgalmának és kitartásának meglett az eredménye: kinevezték megyei főmérnöknek.

Családja nem volt, s így évi szabadságát mindig a nővérénél töltötte. Ott ismerkedett meg egy üde, csillogó szemű vidéki leánnyal. Annyi természetes báj, ártatlanság volt benne, amilyennel soha nem találkozott.

Visszautazva a munkahelyére sem tudta a fejből kiverni a kislány képét. „Talán csak nem szerettem bele, egy falusi libába?” kérdezte sajátmagától - meglepődve, még a gondolattól is.

De hiába próbálta kiverni a fejből, nem sikerült. Összegyűjtött magának 4 szabadnapot és elutazott a nővéréhez.

A nővére gyanakodva fogadta.

- Mi történt Martin? – kérdezte – Valami baj van? Nem szoktál ilyen hamar visszajönni hozzánk.

- Nem, nincs semmi baj, csak akartalak újra látni benneteket...

A nővére gyanakvása csak fokozódott erre a kijelentésre.

- Ember! Te nem a leányka miatt jöttél vissza?

- Ha már így kitaláltad...

- Hagyj békét annak a lánynak, annyit mondok! – dühödt fel a nővére.

- Én nem tudom, mi van velem? Ilyesmi még soha nem történt, mióta az eszemet tudom. Ha megtetszett egy lány, megszereztem, és kész. Nem lelkiztem. De ez most egészen más. Éjjel nappal előttem van, róla álmodok, a munkámra sem tudok összpontosítani. Pedig tudom, nem találunk. Más világban élünk. Én egyetemet végzett okleveles mérnök vagyok, ő pedig egy kis falusi...izé.

- Na, most nagyot tévedtél! Amióta nálunk van Jucika, leérettségizet, és most végzi a Pedagógiai Főiskolát. Utolsó éves a levelezői tagozaton. Idén ősszel fogja letenni az államvizsgát, akkor pedig diplomás tanítónő lesz. Na!

- Nem is gondoltam...

- Lám, lám. Így jár, aki elhamarkodottan ítél. Kérj bocsánatot a ki nem mondott csúnya jelzőért!

- Megteszem, de beszélni akarok vele.

Jucika csak későn jött haza. Konzultációja volt a főiskolában. Mikor hazaért Martin elébe állott:

- Julis, beszédem van veled!

- Nocsak.
- Nem vicc! Komoly dolog.
- Akkor mondja gyorsan, mert még sok a dolgom.
- Juci, eljössz-e velem, hogy legyél a feleségem?

A leány megrettenve nézett rá, aztán elsápadt, majd kipirult, s hátat fordítva az ablakhoz ment. Nekinyomta tüzelő homlokát a hideg üvegnek, s úgy maradt hosszú percekig. Martin türelmesen és reménnyel a szívében várt.

Egy idő után Jucika megfordult. Elszántság tükröződött a szemeiben.

- Martin drága! Nagyon megtisztelő a szándéka, de a válaszom, nem!

A férfi döbbsenten nézett rá, egyetlen hang sem jött ki a torkán.

- Nem akarok én férjhez menni – folytatta a leány -. Én haza akarok menni a falumba. Várnak rám. Tanítani akarok az iskolánkban. Azért végeztem el a főiskolát. *Az én utam oda vezet vissza.*

Ugye megvársz?

- *A tragédiát önmagunkban hordozzuk. Nem lehet mindenért másokat, a családot, a társadalmat okolni.*

-

A váróterem sarkában ültek a piszkos padon. Szorítva fogták egymás kezét. Búcsúztak.

János szétnézett a sivár teremben. Piszkos ablakok, szemét a pad alatt, összegyűrt papír ételmaradékkal az asztalon, kiömlött üdítőtől ragacsos padló. „Remények és csalódások, találkozások és elválások szigete” gondolta keserűen.

Júlia csendben ült mellette és ijedt szemekkel nézte a hangoskodó jövő-menő embereket.

- Ugye vársz rám? – nézett a szemébe a fiú. –

Ugye megvársz?

- Várlak! - suttogta a lány.

- Biztos?

- Biztos, biztos, biztos! Tudod, - tette még hozzá – Mikor haza jössz, ketten fogunk várni! – és a hasára tette a kezét.

- Ez igaz? – kérdezte a fiú, és csillagok ragyogtak a tekintetében.

Aztán bejött a vonat és János vette a katonaládáját. A vonat ablakából úgy integetett,

hogy majd kiesett, és fülig ért a szája a boldogságtól. A társai mosolyogva figyelték.

- Mi az? – kérdezték, miután a vonat kigördült az állomásról és János leült a helyére. – Ötös találatod van a lottón?

- Annál is jobb! – válaszolt, de bővebb magyarázatot nem adott, csak befele mosolyogva üldögélt a vasúti kocsi műbőr ülésén.

A kaszárnyában úgy teltek a napok, a kiképzés, a fegyelem tanulása, hogy nem is vette észre. A világot maga körül alig észlelte, mintha nem is a földön járt volna. Egész lényét átjárta a tudat, hogy valahol, nem olyan messze, egy életbimbó növekedik, fejlődik, és az az övé...

Az eskütételre eljött a családja és eljött Júlia is. A vendégeknek a kaszárnya udvarán állítottak fel hosszú asztalokat, hogy oda üljenek le az ünnepélyes eskütétel után egy kis beszélgetésre, falatozásra – az otthoniból. János féltő gonddal, aggodalmaskodva készített ülőhelyet Júliának maga mellett, szemben a szüleivel. Az édesanyja csillogó szemüket látva átszólt az asztal felett:

- Fiacskám, ha akarjátok az első szabadságos hétvégén, elmegyünk a paphoz.

- Köszönöm édesanyám!

Úgy is történt. Amikor három hét múlva két nap eltávozást kaptak, János és Júlia

összeházasodtak. Ahogy a parancsnok megtudta, hogy mire készül János, az eltávozását megtoldotta még két nappal. Az anyakönyv-vezető gyorsított eljárással intézte az esketést, lévén szó „katonaesküvőről”.

Tizennyolc hónapi katonai szolgálat után János leszerelt, és otthon valóban ketten várták, ahogy azt Júlia a búcsúzáskor az állomáson megmondta. A kicsi Juliska éppen az évet töltötte.

János hamar szerzett munkát magának, az „öregek” átengedtek egy házhelynyit az udvarukból a fiataloknak, s a két szülő segítségével fél év sem kellett készen állt a saját házuk.

Kellett is, mert szaporodott a család. Viharos szerelmük kézzelfogható bizonyítékaként másfél, kétéves időközönként születtek a gyermekeik. Összesen öt.

János jó munkahelyet kapott, jól keresett, igaz sokat is dolgozott, de soha nem panaszkodott, és alig várta az estét, amit a családjával tölthet. Júlia rendezte a gyerekeket, meg volt egész napra az elfoglaltsága. Vidáman kacagva végzett minden munkát, a takarítást, a gyermekek nevelését, a mosást, mosdatást. És alig várta haza a férjét. Szenvedélyes szerelme szinte az egeket ostromolta...

Most éppen a hatodik gyermekét hordta a szíve alatt. A nyári hőséget hirtelen jött zápor enyhítette, és Júlia kiszaladt az udvarra, hogy szedje össze a kiteregetett frissen mosott ruhát. Ahogy jött vissza a házba, a papucs megcsúszott a nedves, latyakos fűvön. Az asszonyka nagyot esett, a ruhák beleestek a sárba, és ő alig bírta a házba bevánszorogni. A szomszédasszonyt hívta át kicsi Juliska, és ő hívott orvost. Bevitték a kórházba. Nem törött ugyan csontja, de hajnalban elveszítette a terhességét.

Ekkor benne valami akkor megváltozott...

Kezdte elhanyagolni a gyermekeit. Terhére lett a házimunka és férje döbbenetére elkezdett cigarettázni.

- Mi történt, Júlia? – kérdezte aggodalmas hangon. De csak vállrándítás volt a válasz.

Amikor pedig tovább kérdezősködött, hogy „van valami baj?” – Júlia megdühödött és kiabálni kezdett.

- Engem te ne vallass! Nem vagyok a cseléded! Nem vagyok senkinek a cselédje!

- Jó, jó. Nyugodj meg!

- Majd megnyugszom, ha akarok! Menj a szemem elől!

Este nagy kibékülés következett, de naponta megismétlődtek, az értelmetlen veszekedések.

Júlia sértődött arccal járt-kelt a házban, már nem kacagott, mint azelőtt. Délelőttönként beült a cukrászdába, vagy a bárba egy feketére és egy cigarettára. Egyik nap egy ismerőse megkérdezte, hogy „fő már az ebéd?” Mire Júlia felállt és szó nélkül kiment a cukrászdából.

- Mit kémkedik ez utánam? – dörmögte, és az utcán riadtan széttekintgetve igyekezett haza.

Otthon a kislánya, aki még nem járt iskolába megkérdezte:

- Hol voltál anyu?

- Már te is kémkedsz utánam? – kérdezte vissza dühösen.

Mikor este a férje haza jött neki is panaszkodott hogy kémkednek, leskelődnek utána. Bőbeszédűen magyarázta, hogy kint a városban, de még itthon is figyelik, még a gyereket is felbiztatták. Hogy kik? Hát azok!

- Kimerültek, drágám, az idegeid. Holnap menjünk el az orvoshoz! – próbálkozott János.

Az eredmény az lett, hogy *„már a férjében sem bízhat, ő sem érti meg, ő nem beteg, higgye el János, hogy úgy van, ahogy mondja, ne legyen az ellensége”,* és így tovább, míg el nem kezdett sírni.

- Senki nem szeret, senki nem ért meg, nincs is mit keressek ezen a világon! – zokogta.

Orvoshoz nem volt hajlandó elmenni. Egész naphosszat képes volt ülni a konyhaasztal

mellett. Alig végzett el valamit a házimunkából, a nagyobb gyerekek segítettek, ahogy tudtak, meg János, amikor haza jött a munkából.

Tarthatatlan állapot volt. János elhívta az édesanyját, segítsen a ház, a család dolgaiban. Júlia mintha észre sem vette volna. Alig szólt az anyósához, csak Jánosnak panaszkodott esténként a már szinte szokott módon, hogy a szomszédok, a járókelők az utcán, a szemben levő tömbház lakói figyelik.

- Hidd el, János, látom, amit látok. Ma délután is ott szemben az erkélyre kitétték azt a nagy fehér hangfelfogót, hogy kihallgassák, amit beszélek. De én nem beszélek. Nem hagyom, hogy kihallgassanak. Érted?

Férje próbálta megnyugtatni, hogy nem figyeli, nem lesi senki, és az ott szemben a balkonon csak egy kitergetett lepedő.

- Teregetés? Lepedő? – sikoltotta és tíz körömmel ugrott a János arcának. Karmolta, haját tépte, rugdalta.

Kihívták a mentőt és beszállították az elme osztályra.

Hetekig kezelték, és „kiegyensúlyozott állapotban” engedték haza.

János összeroppant és az alkoholban keresett magának menedéket. Minden az édesanyjára maradt: a gyerekek, Júlia, és most még János is, aki esténként mindig mámorosan érkezett haza

és gyorsan lefeküdt, aludni. Elutasította a környezetét, a gondokat, a teendőket a családban. Egyre jobban belemerült az italozásba. Munkahelyén is bajok voltak. Munkatársai figyelmeztették, hogy vigyázzon, nehogy a főnökei észre vegyék, hogy italosan jár be dolgozni!

Júlia állapota nem javult. A gyógyszereit nem szedte, és újból rohama volt. A kórházi kezelés most hosszabbra nyúlt. Hónapokra bent tartották.

A család széthullt. Az gyermekekre rengeteg panasz volt az iskolában: hanyatlottak a tanulásban, sokat hiányoztak, állandóan rendetlenkedtek, verekedtek. Végül az iskolaigazgató a Családvédelmi Szolgálatához fordult.

Az anya elmeosztályon, az apa alkoholista: a gyerekeket nevelőszülőkhöz helyezték el a nagymama minden tiltakozása ellenére.

János a kocsmaasztalnál kesergett, panaszkodott az ivócimborájának:

- Mit tegyek cimbora? Feleségem az elmeosztályon, a gyermekeimet elvették, a munkából is ki akarnak rúgni. Jobb lenne, ha a Dunának mennék!

- Ne bomolj, János. Gyere, hazakísérlek! – készségeskedett a cimbora, bár ő sem volt

valami biztos a mozdulataiban, s a szavakat is kissé nehezen formálta.

- Haza, az üres lakásba? Na, ne viccelj, inkább hozz még egy rundot, itt egy százas.

Záróra után a kidobó ember tessékelt ki őket az utcára, együtt még két másik kései vendéggel.

Dülöngélve indultak el a járdán egymásba kapaszkodva. A sarkon feltűnt az autóbusz utolsó járata. Majdnem üres volt, és a gépkocsivezető rákapcsolt – szerette volna mihamarabb befejezni a műszakot.

János a részegek minden elszántságával kiszakította magát a cimborája karjából és a kerekek elé vetette magát...

A rendőröknek a sofőr úgy mesélte, hogy semmit nem vett észre, csak a döccenést, akkor hirtelen fékezett, de nem tudta megakadályozni, hogy a hátsó kerekek is át ne menjenek rajta.

Barna Boriska

Ez a történet Barna Boriskáról szól, aki férjhez ment egy osztrák fiatalemberhez, akiről csak annyit tudott, hogy „külföldi” és olyan szép kék szemei vannak, mint a tengerszem a Fogarasi-havasokban.

Tulajdon képen ott ismerkedtek meg. Középiskolás korától nagyon szeretett kirándulni. Bejárta a közeli, távoli tájakat szűkebb pátriájában. Gyilkos-tó, Békás-szoros, Hargita voltak leggyakrabban látogatott helyei. Most főiskolai hallgatóként, csoporttársaival indultak neki a havas meghódításának. A meghódítást persze idézőjelben kell érteni, de felmászni a Fogarasi-havasok gerincére és részt venni a gerinctúrán, komoly dolog. A kétezer méter fölötti gleccser tavak, a sziklákon ritkán megpillantható zergék, és az észkos oldalon még augusztusban is megmaradó hófoltok felejthetetlen élményt nyújtanak.

Az osztrák fiú is ott szállt meg a menedékházban, (Podragu menedékház 2136 m.) ahol Boriskáék; és másnap csatlakozott a csapathoz, mikor reggel indultak a gerincre.

Stefán – ez volt a neve – nem tudott se magyarul, se románul, szerencséjére a menedékház gondnoka jól beszélt németül.

Vele beszélte meg az útvonalat, meg amit ilyenkor tudni kell. Ugyancsak a gondnok javasolta, csatlakozzon a diákokhoz, ne induljon el egyedül. Veszélyes a havasban egyedül túrázni. Még a leggyakorlottabb hegymászó is kerülhet bajba. Ha egyedül van, akár végzetes is lehet még a legkisebb baleset is. Vidáman integettek neki, jöjjön csak. Beszélni csak Boriska tudott pár szót Stefán anyanyelvén, s ez elég volt, hogy mindig körülötte csellengjen. Segített neki a nehezebb szakaszokon, sziklákon fel, meg lemászni, keskeny párkányokon végig menni. Egymás segítségére szükségük is volt a túrázóknak, különösen, amikor a csúcs felé menet érkeztek a 150 méter hosszú Ördög folyosónak nevezett katlanba. És mind ez 2500 méter magasan.

Napokig tartott a gerinctúra, napi 10-12 óra meneteléssel, mászással. Éjszakánként kis hegyi házakban pihentek.

Közben tanulgatták egymás nyelvét nagy kacagások közepette. Stefán magyarul és Boriska németül. A többiek pedig ugratták őket, már amikor nem kellett a szakadék mellett drótkötélbe kapaszkodva araszolni.

Mire véget ért a kirándulás, barátságot kötöttek, és megígérték egymásnak, nem felejtenek el majd írni, ha hazaérnek.

Stefán igyekezett vissza Ausztriába, várta a munka. Boriska pedig a főiskolába - kezdődött a tanítás.

A fővárosban volt az iskola, otthontól távol. Vonaton tizenkét órába telt, míg megérkezett. Ez már a másodév volt, de anyukája most is felkísérte. Féltette a kicsi lányát, nehogy baja essen a hosszú úton.

Édesanyja, Gyöngyi agrármérnök volt szülőfalujában. Tősgyökeres család volt az övé. Férje, a „jövevény” állatorvosnak jött a faluba huszonöt évvel ezelőtt, de még mindig idegen a helybeliek szemében.

Mindketten szorgalmasan dolgoztak, három gyermeküket tanítták. Becsülték is ezért a község lakói. De a Boriska édesanyja mégsem örvendett túl nagy népszerűségnek. És ez mind a kíváncsi, mindent tudni akaró, és minden jobban tudó természetének köszönhető. Azt is mondogatták, hogy szerint a „a legszebb szólas a megszólás”.

Ezért aztán, miután nagy ötszobás házuk felépült, nem sok barát, ismerős gyűlt össze a házszentelőre.

Boriskának egészen más természete volt. Barátságos, nyílt, vidám teremtés lévén sok baráttra, jó pajtásra tett szert. Most is, a főiskolai elhelyezkedés alatt, több ajánlatot kapott, hogy szívesen fogadnák szobatársul a bentlakásban.

Végül egy falujabeli kolleganőjével költözött be a kétágyas kollégiumi szobába. Alig helyezkedtek el, a portáról felszóltak este, valaki keresi, jöjjön le.

Stefán volt.

Dolga akadt a fővárosban és kinyomozta leány címét. Így került ide, mint derült égből a villámcsapás.

Nagy volt az öröm. És nagy lett a szerelem...

A fiú úgy intézte a dolgait, hogy a munkája révén gyakran kelljen a fővárosba jönnie. Ilyenkor minden szabad idejüket együtt töltötték.

Otthon egy szót sem szólt Boriska az édesanyjának, de valamit mégis sejtetett, mert állandóan leckéztette a leányát. Meg fenyegette, hogy meg ne tudja, hogy ott messze a főiskolán „összeszűri a leveit” valakivel.

- Nehogy azt adja az Isten, - kiabálta Gyöngyi – hogy valami fővárosi ficsúrral lássalak!

Szerette volna Boriska elmondani, hogy van valakije, aki ragaszkodik hozzá és ő is. De ilyen körülmények között szóba sem jöhetett ilyen bizalmas közlés. Engedelmesen végezte a rá kirótt munkát. Az volt a szokás, hogy szünidő alatt a gyerekek is tetemes részt kapnak a házimunkából. Nem volt ez alól kivétel, akár milyen terhes is volt az, sokszor.

A szünidő lassan telt a napi fizikai munkával és a feszült légkör miatt.

Gyöngyi a férjét sem kímélte. Mikor késő délután hazajött, neki is a kezébe nyomta a kapát, vagy kaszát.

- Meg kell kapálni a cukorrépat! – jött a parancs és nem volt kifogás.

Máskor a sarjút kellett lekaszálni, vagy a nyári krumplit kiásni. Minden napra mindenkinek meg voltak a feladatai.

Szeptemberben kezdődött a harmad év. A család a szokásos módon készült. Gyöngyi most is felkísérte a lányát. Segített berendezkedni a bentlakásban.

Máskor marasztalta Boriska édesanyját, de most alig várta, induljon már vissza, haza. Bármelyik pillanatban betoppanhat Stefán, és akkor elszabadul a pokol.

- Neked az a dolgod most, - hagyakozott Gyöngyi hazaindulás előtt – hogy tanulj, hogy fejezd be sikerrel ezt az évet is. Fiúzás nincs!

- Nincs, nincs – bólogatott engedelmesen Boriska.

Végre becsukódott a kollégium kapuja Gyöngyi mögött.

Másnap jött meg Stefán, szokatlanul izgatottan. Boriska most is kitörő örömmel fogadta, de a fiú félrehúzta a társalgó sarkába és hevesen magyarázott valamit. A leány kipirulva

hallgatta, majd felszaladt a szobába. Kevés idő múlva kis piros bőröndjével jött le a lépcsőn.

- Egy kicsit most elmegyek, - szólt szobatársának – ha valaki keres otthonról, mond, hogy kirándulni mentem. Légy jó! – tette még hozzá, megsimogatva barátnője arcát, és kiviharzott az ajtón Stefán után.

Nem jött vissza se másnap, se harmadnap. De befutott Gyöngyi magából kikelve:

- Hol van Bori? – kiabálta – Így vigyáztál a társadra? Hol van?

Alig lehetett lecsillapítani éktelen dühét és elkeseredését.

- De hát, mi történt?

- Mi történt? Mi történt? – kiabált újra – Ne tettesd magad! Tudod te jól, hogy hova ment!

- Kirándulni!

- Kirándulni? Hahaha! Férjhez ment, valami jött-ment külföldihez! Ausztriából telefonált az este...

Miután kellőképpen kidühöngte magát, elrohant, de meghagyta, hogy rövidesen visszajön összepakolni lánya holmiját.

Estefelé meg is érkezett, de csöppet sem nyugodtabban, mint ahogy elment.

- Képzeld a diplomáját is kikérte, meg a leckekönyvét. Ez előre készült! Így becsapni engem! Így becsapni...

Azért lassan megbékélt Gyöngyi, ahogy teltek a hetek, hónapok, és jöttek Boriska lelkesedő sorai, majd egyre értékesebb csomagjai, küldeményei. De az igazi békét egy kis jövevény érkezése hozta meg.

Jó év elteltével találkoztunk a nagy karácsonyi bevásárlás izgalmi közepén. Gyerekjátékokat, férfi és női kozmetikumokat vásárolt éppen.

- Kinek vásárolod Gyöngyi, azt a sok szép csodadolgót? - kérdeztem őszinte csodálkozással.

- Az unokámnak, a lányomnak, meg a két férfinak – válaszolta lelkesen.

- Két férfinak? – értetlenkedtem.

- A vejemnek és a férjemnek. Az kettő. Nem? – nevette el magát.

- Hát már nem haragszol Boriskára, Stefánra? – értetlenkedtem – Megbocsátottál nekik?

- De hát, én soha nem haragudtam rájuk!

Erre már nem volt válaszem, és hagytam, sodorjon tovább a tömeg...

Kit ünnepelünk, s miért?

Későn volt már, majdnem éjjél is lehetett, amikor vidám hangulatban a Dzsungel bejáratánál belebotlottunk Kari barátomba. Mi hárman: a sógor, az unokabátyám és jómagam a Fényesből jöttünk át folytatni az ünneplést. Kari is jó hangulatban volt már. Viharosan üdvözöltük egymást és egy sarok asztalhoz telepedtünk le.

Hogy ő mit ünnepelt nem tudom, nem is érdekelt, de mi jól tudtuk még, hogy mit - a sógor neve napját. Elkezdtek délután náluk: felköszöntöttük, ajándékot adtunk neki. Finom itókát, bort, konyakot, doboz kubai szivart.

A bort közösen megittuk, utána mentünk a Fényesbe. Ott is ünnepeltük a sógort záróráig, s most itt üldögélünk még ünnepibb hangulatban a Dzsungel sarokasztalánál kibővülve Kari barátommal.

- Mi van veled? Rég nem láttalak – fordultam hozzá.

- Mi lenne. Jól vagyok!

- És mit ünnepelsz, mert mi a sógort...

- Én? Én – magamat!

- No, akkor Isten- Isten!

Koccantak a poharak, de a kérdés továbbra is a levegőben lógott. Törtem a fejem, mit jelenthet,

amit a barátom mondott. Neve napja csak majd novemberben lesz. Születésnapja pedig most volt kéthete.

- Ember! Mit ünnepelsz?... Magadat? Magyarázd meg!

- Hát, te nem tudsz semmit? – nézett rám megbotránkozva.

- Miért? Mit kellene tudnom?

- Válunk! – jelentette ki lakonikusan.

Nem értettük a dolgot. Több mint tizenöt éve házasok, van egy gyermekük, rendes állásuk van mindkettőjüknek. Semmi káros szenvedély...

Pillanat alatt kijózanodtam a hír hallatán. Eszembe jutottak azok az évek, amikor összekerültek. Kari érettségi előtt állt, és Glória – mostani felesége – pedig segédkönyvelő a helyi szövetkezetnél, de közben levelező karon végezte a Közgazdasági Főiskolát. Glória szüleinek minden ellenkezése ellenére beköltözött a Kari szobájába, és rövidesen bejelentette a családnak, hogy másállapotban van. Lett nagy ribillió!

A szülők összeültek és eldöntötték, a fiatalok helyett, hogy sürgősen házasodjanak össze. Mivel rendes lakásra is szükségük lesz Glória édesapja befizetett nekik egy öröklakásra. Addig Kari szüleinél maradtak. Az esküvő nagyon szerény családi körülmények között

zajlott, hisz az ifjú férj még érettségi előtt álló gimnazista volt csupán, és Glória szülei sem voltak odáig a boldogságtól. Annyira nem, hogy az anyukája a szülés után nem is látogatta meg az unokáját három hónapig. A nagymama, aki a szomszéd tömbházban lakott, járt át segíteni, amíg az asszonyka annyira megerősödött, hogy egyedül is el tudta látni a babát is és a férjét is. Az öröklakást csak akkor kapták meg, mikor a kicsi Glória már féléves lett.

Ekkor sem mentek azonban simán a dolgok, mert Kari szülei disszidáltak nyugatra, otthagytva nem csak unokájukat, hanem másik három gyermeküket is, akik közül kettő kisebb Karinál, középiskolások. Nehéz időszak következett számukra. Gabi a legnagyobb maradt a kicsikkel a szülők lakásában, de a háziasszonyi teendők Glóriára hárultak. Szerencsére a két lakás közel volt egymáshoz - ugyanabban a lépcsőházban.

Két évig tartott ez az állapot. Ekkor jutottak a szülők olyan anyagi helyzetbe, hogy a két kicsit a Vöröskereszt segítségével kivitethették. Nem ment ez sem könnyen, mint semmi sem akkoriban. A „hivatal” el akarta venni a lakást, ha a gyerekek kimennek, hiába mondták, hogy Gabi ott marad. Jöttek a lakáskezelőségtől, és követelték, hogy adja át a lakást huszonnégy

órán belül. Aztán mégsem került sor az átadásról, mert Glória édesapja „ü” betűt szerzett. Azaz „üsmerőst”, egy tisztviselőt, akit meg lehetett vesztegetni, és eltűntette a kilakoltatási aktákat. Senki sem zaklatta őket soha többet. Talán kicsit könnyebb élet jutott most Kari és Glória számára.

Glóriát előléptették irodavezetőnek, s a férje is elhelyezkedett a készruhágyárban, mint műszaki ellenőr. Kicsi Glória is iskolás korba ért. Ment is volna minden a maga rendjén, ha nem helyeznek az irodába egy új könyvelőt. Kékszemű, feketehajú, deréktermetű férfiembert, aki beszélni is úgy tudott, akár ha a tárogató szólana.

Bizony az irodavezető Glória hamar megszédült ennyi gyönyörűségtől. Napról napra többet volt kénytelen „túlórázni”.

- Sok a munka, hó vége van – mondogatta otthon.

Kari eleinte hitte is, de hogy még tízedike táján is hó végi zárást emlegetett, már kezdet gyanússá lenni. Rá is kérdezett nagy bátran. S a válasz még őt is meglepte.

- Szórakozunk kicsit munka után! – dacoskodott Glória.

Szomorú lett ettől a szótól Kari, de hajnalig tartó beszélgetés után, mi alatt sokat hivatkoztak kicsi gyermekük sorsára,

megegyeztek, hogy volt, ami volt, ez után másképpen lesz. Csakhogy a túske ott maradt mindkettőjükben. Hiába hogy az asszony nem maradozott ki többet, hanem minden idejét az otthonának szentelte. Főzött, mosott, takarított nekikeseredve. Minden fölös energiáját a házimunkába ölte. Főként a takarítás, porszívózás kötötte le háborgó gondolatait. Ha mocorogni érezte magában a mehetnéket, csak vette elő a zakatoló masinát, s mire végzett a szobákkal, kiszellőzött az agya, s jól ki is fáradt. Kari a munkahelyén keresett magának napról, napra több elfoglaltságot. Valamilyen tanfolyamra is beiratkozott a gyárban, nyelvleckéket is vett egy tanár ismerősétől. Meg akart tanulni németül, hogy ha sikerül nekik is kimenni, ne álljon ott úgy, mint Bálám számara. Nem beszéltek róla, de mindketten tudták, hogy el kell menniük, ha rendbe akarják hozni az életüket. Itthon minden Glória „félrelépésére” emlékeztette.

Az asszony is menekült volna el a városból, mert hiába vetett véget a kapcsolatnak, minden kicsi porcikája tiltakozott a magára kényszerített hűség ellen.

Fogcsikorgatva összegyűjtötték a pénzt egy új élet indítására, más éghajlat alatt. Itthon nem vettek semmi újat, se háztartási dolgokat, se ruhaneműt, csak ami a mindennapi élethez

elengedhetetlenül szükséges. „Majd kint megvesszük!” – volt az örökös megjegyzés. A hivatalok ellenben nem siették el a dolgot. Azzal kezdték, hogy bejelentették a rendőrségen a kivándorlási szándékukat, azok pedig hónapokig azzal hitegették őket, hogy nincs megfelelő nyomtatványuk. Amikor már volt nyomtatvány akkor olyan papírokat, igazolásokat kértek, amik beszerzése a lehetetlennel határos. Újabb hónapok teltek, mire minden iratot beszereztek, és végül beadhatták a tisztviselőnek, aki a hivatali ablak túlsó felén ült, és kellemetlen hangon még millió s egy kérdést tett fel. A rendőrség udvarán már reggel hatkor kezdtek gyülekezni az emberek, de a váróterembe csak kilenckor engedték be a felgyűlt tömeget. Minden rend felbomlott, mindenki gyurakodott, tülekedett, s bent lecövekelt a még bezárt ablakok előtt. De hát, még azt sem lehetett tudni, melyiket nyitják ki! Egyet aztán csak kinyitottak, s most odatódultak az emberek. Ez így ment, de végül ez is letelt, s jött a várakozás...

Számítottak rá, hogy évekbe telik, míg megkapják a kivándorlási engedélyt, és azt is tudták, milyen váratlan fordulatokat vehet az ügy. Példa rá a Glória kolleganője, aki majd tíz éve adta be a kérelmet, mert egy osztrák fiú megkérte a kezét, és ki szeretett volna hozzá

menni. A fiú jövögetett, amint csak tudott, de a leány csak kétévenként kapott útlevelet. Időközben beleszeretett egy falujabeli fiatalemberbe és férjhez is ment hozzá. Gyerekük született és éppen a keresztlőre készülődtek, mikor a postás nagy lelkenedezve hozta a pecsétetes borítékot, s benne az engedélyt egyenesen az államelnöktől, hogy hozzámehet az osztrák fiúhoz...

Mindezzel tisztában voltak, de ez nem könnyítette meg a dolgukat. A feszültség, a rejtett indulatok tovább munkáltak. Glória továbbra is veszettül takarított, mosott, porszívózott, és szidta kicsi Glóriát, miért nem tanul: „írjad a feladataidat!” – kiabált sokszor. Kari késő délutánig dolgozott, s mikor hazajött, leült a TV elé, vagy olvasott, esetleg leült a kislány mellé és segített a házi feladatait elvégezni, a leckét megmagyarázni. Csak ne kelljen Glóriával beszélnie. Ha szólt is valamit az, legtöbbször rövid tőmondat volt.

Kívülről kiegyensúlyozott, békés családnak látszottak – dolgos szülők, szorgalmas gyerek. Ahogy a nagykönyvben meg van írva!

Az éveket lassan morzsolta az idő, s javulás nem hogy mutatkozott volna, de egyre jobban elmérgeedett a láthatatlan kelevény. Válasz a kivándorlási kérelemre nem jött még öt év elteltével sem.

Kari a minap azzal állított haza, hogy ajánlatot kapott a cégetől kiemelt munkára küldenék a fővárosba, s hogy ő azt el is fogadná.

- Menj, ha neked ennyit ér a családot! – dühösködött Glória.

Kari ezzel kifordult az ajtón, s meg sem állott a postáig, táviratot feladni. „Elfogadom” – ennyit írt a blankettára. Ez elég is lett ahhoz, hogy eldöntse a sorsát. Ezután a vasútállomásra vezetett az útja, ahol megvette a jegyeket a hajnali vonatra. S most meg itt poharazgat velünk.

- *No, ez elég volt mára ünneplésből, sógor! – szólottam elszontyolodva, hisz mindkettőjüket szerettem, tiszteltem eddigi helytállásukért – Te meg, Kari, reggelig még meggondolhatod magad!*
- *Á! – legyintett, de láttam oda a jókedve.*

Nelli monológja

Minden bajunk akkor kezdődött, amikor az a kalapos ember bejött az udvarunkra. Nagyanyám megmondta, a kalapos emberek csak bajt hoznak ránk, és messziről kerüljem el őket, de hát ki hallgat az öregekre. Ki tudja neki milyen kellemetlensége támadt egy kalapos emberrel, hogy ezt mondta. Biztos teherbe ejtette az egyik...

Csendes szegénységben éltünk anyáék házában. Áadták az egyik szobájukat, amikor összeköltöztem a Jóskaival. A másik szobában laktak az öregek három unokájukkal. Azok a nővérem gyermekei. Két lány, egy fiú. Iskolások már, és itt laknak, anyám neveli őket, mert Margit bolton lopás miatt nyolc hónapot ült, de utána nem jött vissza, hanem férjhez ment Pest mellé.

Apámat a dereka miatt leszázalékolták, és abból a kis segélyből éltünk, meg amit a három után adtak. Nem lett könnyebb, mikor a Jóska is ideköltözött, mert neki semmi jövedelme nem volt, csak, amit úgy szerzett esténként a harmadik utcából. A közelben nem kajtatott, nehogy meggorroljanak rá a szomszédok.

Aztán jött az első gyerek. Szép kövér kisfiú. A tanácstól rá is utaltak ki egy kis pénzt. Vettünk

akkor egy mosógépet. Mondta a védő-néni, hogy rendesen mossak a gyerekre, mert a tisztaság valami fontos dolog. Hogy milyen már elfelejtettem, de olyan szépen mondta, s hogy meg is volt a rávaló, hát megvettük.

Tejet, meg kenyeret mindennap vettünk, néha húst is. Farhátat, mert az volt a legolcsóbb, és abból is lehetett levest főzni. Az ember mindig gondoskodott levestől, meg krumpliról...

A ház körül jókora udvar terült el. Ott totyogott egész nap Józsika, a kicsi fiam. Igaz a szomszédok mondogatták, ássuk fel a nagy udvarnak legalább a felét, és ültessünk bele zöldségféléket, meg ami kell a háztartáshoz, de apának állandóan fájt a dereka, nem bírta a fizikai munkát. A Jóska meg életében nem vett szerszámot a kezébe. Egész álló nap képes volt a kanapén heverni, csak este indult meg a beszerző körútjára.

El ne felejtsem mondani, hogy van én nekem egy húgom is, de ő sem lakik velünk, mert alighogy kinőtt az iskolapadból – kijárta nyolcat (!) – férjhez ment a másik utcában egy elvált emberhez, Kálmán nevűhöz. Azt otthagyt a felesége két gyerekkel. Most a Juci neveli őket. Azt mondja, kedves, szófogadó gyerekek. Mivelhogy az anyjuk elment, a gyerekek után járó segílyt Kálmán kapja, s még

meg is tolták valamennyivel, mert egyedül neveli őket. Juci nincs bejelentve...

A második fiam szeptemberben született. Azt mondják, hozzám hasonlít. Nekem volt olyan szép göndör hajam kicsi koromban. Örültünk neki, hogy megszületett, hisz utána is jött a családi pótlék, meg még én is kaptam az anyaságít. Nem lehetett okunk panaszra. Vettem egy televíziót is, ne unatkozzon egész nap Jóska.

Mondom, a baj akkor kezdődött, amikor az a kalapos ember bejött az udvarra. A két gyerek kint levegőzött. Józsika a kutyát hajkurászta, a kicsi pedig a kocsiban üldögélt.

- Szép jó reggelt! – köszönt az ember, s kezdett kérdezni mindenfélét.

Jól kifaggatott, hogy kik vagyunk, hányan élünk a házban, mekkora telek tartozik a házhoz, mennyi a család jövedelme, meg más ilyenek felől. Én meg buta fejfel mindent elmondtam neki.

- Miért nem költöznek saját házba az urával? – kérdezte végül.

Mondtam neki, nincs nekünk ahhoz tehetségünk. Erre azt mondja, tud ő kölcsönt szerezni a banktól, ahol dolgozik. Részletre visszafizethetjük. Nem mondom, tetszett a gondolat. Behívtam a kalapost a házba,

beszéljük meg közösen az öregekkel, meg Jóskaival.

Na, mit mondjak? Aláírtuk a papírokat és kaptunk annyit, hogy vettünk egy takaros házat a falu másik szélén. Bútorokat is vettünk. Használtat. De az is jobb volt, mint ami eddig anyáméknál állt a szobában.

Az is mondta az ember, hogy házasodjunk össze Jóskaival, mert a fiatal házasok kapnak pénzt lakásvásárlásra. Igaza volt.

Nagyon örültem a saját házunknak, a bútoroknak, csak kályhánk nem volt. Vásároltunk egy villanykályhát, meg egy villanyradiátort. Kellett, mert jött a tél. Közben anyámék is ide költöztek mind az öten. Kicsit szűkösen voltunk, de elfértünk. A régi házból ezért kellett eljönni nekik, mert úgy felgyűlt a villanytartozásuk, hogy levágták. Mondtam akkor, jöjjenek hozzám, ne üljenek a sötétben.

Jól eltelt a tél, s én újra teherbe estem. Közben rendesen jöttek a havi befizetési csekkek a bankból, de hát, kinek volt pénze? Amit kaptunk, abból éltünk. Nem maradt egy fillérnyi sem a hónap végére. Alig vártuk a következő segély érkezését.

Nyáron azért csak könnyebben telt. Meg is felejtkeztünk a bankról. A csekkeket meg szépen betettem a kredenc fiókjába. Ott jó helyen vannak...

A nővéremről évek óta semmi, de semmi hír. Jó hogy a gyerekeit anyámék nevelik. Címét nem tudjuk, írni sem ír, nem is üzen. Azt sem tudjuk, él-e, hal-e? Juci húgom, még mindig Kálmánnal van, pedig ott is vannak cirkuszok, mert Kálmán új asszonyt hozott a házhoz, de Jucit is ott tartja. Szeretik a gyerekek, s Juci is őket. Az új asszony beköltözött az utcai szobába, de semmit nem csinált, csak egész nap a TV-t nézi, s a körmeit festi. Mindent Juci végzett a házban, rendezte a gyerekeket, fűzött, mosott, takarított egyetlen árva szó nélkül. Azt mondta, kivárja a sorát, mert Kálmán úgyis elkergeti ezt az újat. Neki lett igaza, mert rajta kapta az új menyecskét a szomszéddal, s azon melegébe úgy elhajtotta a háztól, hogy még a körömfestékeit is ott hagyta...

Egyszer aztán becsapott a ménkő! Jött egy papír a banktól, hogy sürgősen fizessük be a tartozást, mert elárverezik a házat. Én nem nagyon értettem, mi az, de Jóska igen, mert úgy itt hagyott minket, mint Szent Pál az oláhokat. Csak a falubeliek örültek, hogy elment. „Legalább egy tyúktolvajjal kevesebb lett!” Mondogatták. Lehet igazuk is van.

Hamarosan megértettem, mit jelent a hivatalos levél. A községháza előtti hirdetőre kitették, hogy március huszadikán, reggel kilenc órakor árverés. Rajtunk kívül még három házat

soroltak fel. Mind a háromnak lett új gazdája, mi meg költözhattünk vissza az öregek házába, ahol még villany sincs, és a vakolat is hullik. Nem vihettünk magunkkal semmit, csak személyes dolgainkat. Bútor, TV, mosógép, mind ottmaradt. Azt is eladták. Bagóért.

Most itt állunk a nagy szegénységben, de ez sem elég, mert azzal ijesztgetnek, hogy a fennmaradt adóság miatt még az anyáék házáat is elveszik.

Igaza volt nagyanyámnak, hogy kerülni kell a kalapos embert, mert csak bajt hoz a szegény ember lányára!

Hogyan is történt?

A napokban kaptam levelet egy régi barátomtól - katonacimborámtól. Olyan meggondolkoztató és tragikus a sorsa, és olyan szemléletesen eleveníti fel a történeteket, hogy változtatás nélkül adom közre. Csupán néhány nyelvtani elírást javítottam az eredeti szövegen.

Kedves barátom! Nehogy azt gondold, hogy elfelejtkeztem rólad, és nem él még most is élénken emlékezetemben az együtt eltöltött idő. Az ifjúság gyönyörű évei! Csak annyi minden történt velem, hogy nem maradt energiám másra, mint a túlélésre.

Emlékszel rá, hogy nem voltam én egy izgága, rosszindulatú srác. Még azt is eltűrtem, amikor engem büntettek meg a katonaságnál a helyett a váradi fiú helyett. Három nap magánzárkát és tíz nap éjszakai szolgálatot sóztak a nyakamba. Te jöttél segíteni rajtam: éjfél után őrt álltál, ameddig egy pár órát aludtam. Egyik nap te jöttél ki, a másik nap egy moldovai román fiú. Nehogy az ellenőrzés alváson kapjon. Emlékszel, még miért büntettek meg? Hát ezért, mert az a váradi gyerek éjszaka belevizelt az őrmester csizmájába, ami az ajtó előtt állt a folyosón. De nem is ezt akarom most mondani,

hanem, hogy én mindezt, meg még sok más mindent is zokszó nélkül tűrtem. Mondtátok is, hogy „fát lehetne hasogatni a hátamon”, amilyen nyugodt természetem van. A váradi srácot is csak a leszerelés után pofoztam fel. Nem azért, mert orroltam rá a balhé miatt, hanem a szája miatt. Hallottam, amint a barátainak - már a kaszánya kapuján kívül - röhögve mesélte, hogy ő milyen furfangos ürge, és hogy helyette más vitte el a balhét. Erre már elfutott a méreg, és lekevertem neki egyet. Legyen neki ez tanulság...

Azóta aztán történt velem jó is, rossz is. Inkább rossz, mint jó. No, de ne panaszkodjunk!

A jót a Fennvalónak, a rosszat magamnak köszönhettem.

A katonaság után elvégeztem a főiskolát. Az állategészségügyit. És amikor kihelyeztek egy állami gazdasághoz, megnősültem.

Kezdett szépen alakulni az életem; kaptam szolgálati lakást, feleségemnek állást adtak a gazdaság irodájában és rövidesen megszületett a kisfiunk.

Én sokat dolgoztam, hogy mindent megteremthessek a családomnak. Be is fizettünk egy öröklakásra. Két és félszobásra. Ennyire jutott akkor a jövedelmünkből.

Hiába volt azonban minden erőfeszitésem, hogy jobb életet teremtsék, mégis elhidegültünk egymástól.

Elvártam volna, hogy este mikor hazajövök, melegétel várjon, s egy kis kedvesség. Legtöbbször már ágyban volt az asszony ilyenkor, és csak oda szólt, hogy „az étel a kályhán”. Mire végeztem az evéssel, ő befordulva aludt már. Ha megszimogattam, rám mordult, hogy hagyjam békén, mert fáradt.

Még ő a fáradt!

Érted? Én jövök haza egész napos munka után, és még ő a fáradt!

Napról, napra rosszabb lett...

Aztán becsapott a ménkő!

A gazdaságban kitört egy járvány, és mire feleszméltünk már úgy hullottak az állatok, mint ősszel a legyek. Mire sikerült a járványt megállítani, az állománynak fele elpusztult. Az eredmény pedig végül az lett, hogy az igazgatót, az állatorvost és engem letartóztattak gondtalanság miatt okozott súlyos anyagi kár miatt. Az igazgató kimosta magát, de minket, kettőnket szándékossággal, szabotázzsal is vádoltak és kaptunk fejenként tíz-tíz évet...

Két év múlva a rendszerváltozás után felülvizsgálták az ügyemet, és a politikai vádat, a szabotázs vádját ejtették. Így szabadultam.

Igazából ekkor szakadt rám az ég! Amíg bent voltam a feleségem elvált tőlem, a lakást eladta és ismeretlen (számomra ismeretlen) helyre távozott a fiúkkal együtt.

Se pénzem, se lakásom, se állásom. Börtönviselt embert senki nem alkalmazott. Egy volt állatgondozóm, aki a kezem alatt dolgozott adott egy helyet, ahol meghúzhattam magam, a csűrben. Napszámból éldegéltem. Elvállaltam mindent: kaszálást, kapálást, segédmunkát építkezéseknél. Nem sokat fizettek, mert ugye az én múltammal örüljek annak, amit kapok, és ne várjak el többet.

A nyár és még az ősz is így eltelt valahogy, de télen megszűntek a kereseti lehetőségek. Elmentem a városba, hátha inkább akad valami, meg a vasúti várótermeket fűtik, s ott át lehet vészelní a telet. Nyomor a köbön!

És mindennek a csimborasszója, hogy volt nejem a rendőrséggel kerestetett, mert nem fizetek gyerektartást. Azt mondta a rendőröknek, hogy a hajléktalanság csak egy csel, hogy ne kelljen fizetnem. Kihallgattak, és kidobtak. Pedig reméltem, visszavisznek e börtönbe, és ott ennem adnak, meg egyéb...

A gyermekemet sem látogatom, vádaskodott tovább az asszony. Mégis, ilyen állapotban, ilyen helyzetben, mint amilyenben én vagyok,

meglátogathatom a gyermekemet?
Megmutathatom neki magam?

Ki tudja milyen kép él benne az apjáról, az anyja minden elítélő véleménye ellenére?

Szabad nekem azt összetörnöm? Mert akár mit is hall rólam, azt ő átértékeli, saját vágyai szerint átalakítja. Hogy az hamis kép? Lehet, sőt biztos, de pozitív! És az ő szempontjából ez a kép nagyon fontos. Így gondolom...

Ebben a pillanatban a helyzetem rózsásnak mondható az eddigiekhez képest. Meleg szobában fekszem egy kényelmes ágyban, tiszta fehér ágynemű között, és kedves emberek vesznek körül. Egyetlen szavamba került és már hoztak is papírt-ceruzát, hogy írhaszak neked, kedves barátom.

Az történt, hogy elütött a ködben egy autó: eltört a lábam, három oldalbordám, és agyrázkódást szenvedtem. A mentő ide hozott az Irgalmas Rend Kórházába – a baleseti osztályra. Lehet még a karácsonyt is, itt töltöm.

Ez az én karácsonyi ajándékom a sorstól...

No, neked is kellemes ünnepeket kívánok!

Vigyél fel!

Nyugodtan végig hallgattam, csak néha-néha szóltam annyit, hogy „igen, uram”, vagy „rendben van, uram”, „meglesz, uram”.

Mikor vége lett az egyoldalú párbeszédnek, lassan, nagyon lassan letettem a telefont, és karomra vettem a felöltőmet, majd nyugodt léptekkel átmentem a titkárnő szobáján, kedvesen köszöntem neki. Kiléptem az utcára ugyan olyan nyugodt, lassú léptekkel. A járdán megálltam, felnéztem az égre, mint minden alkalommal, mikor elhagytam az irodaépületet.

Belül azonban forrt bennem a düh, hogy majdnem szétrobbantam. Ez azonban nem látszott rajtam. Évek hosszú során át megtanultam és begyakoroltam az érzelmeim elrejtésének minden technikáját. Barátságos, de érzelemmentes tekintet, lassú, kimért, nyugodt mozdulatok, udvarias hangnem. Szerintem ezek a legfontosabbak. Mint most is.

Miért kellene, azt mindenki észrevegye, vagy akár csak még megsejtse is, hogy a főnököm egy nagy barom, aki semmihez nem ért, de mindenbe beleszól, mindent kifogásol, és olyan tanácsokat osztogat, amik fabatkát sem érnek. Mindezt pedig olyan hangnemben, hogy a falra mászok tőle.

Miután befejeztem a kék ég és a toronyirodaház szemlélését, elindultam a földalatti felé. Nem sietve. Komótosan, ráérősen. Mint akinek egy dolgozós és sikeres napja ért éppen véget.

A szerelvény begördült, s a szokásos tülekedés eredményeképpen felnyomultam a második kocsiba. Négy megállót mentem csupán, így nem is akartam leülni. A kocsis rándulásai, zötykölődései azonban csöppet sem tettek jót megtépázott lelkemnek, de hát minden út véget ér egyszer és én is megérkeztem a lakótelepi megállóhoz, ahol felballagtam a felszínre.

A délutáni nap vidám fénnel vonta be a panelházak falait, ablakait, s az előttük magasodó égerfákat. Én ebből semmit nem észleltem: bennem a harag, a sértődöttség, és megalázottság felhői eltakarták az eget, sötét éjszakává varázsolták a nappalt.

Így léptem be a lépcsőházba, a félig kitárt üveges ajtón keresztül. Elöttem egy két-három éves kisgyerek álldogált a lépcsőkorlát lábába kapaszkodva.

Szinte-szinte hogy nekimenjek!

Ahogy meglátott, kinyújtotta két vékony karocskáját.

- Vigyél fel, báci! – selypítette.

Megismertem. A második emeleti szomszédgyereke volt. Éppen alattunk laktak. A neve is

eszembe jutott, ahogy lehajoltam, hogy felvegyem.

- Na, gyere Ferke!

Belekapaszkodott a nyakamba, és szorosan átölelt, alig kaptam levegőt. Azért annyit kaptam, hogy szerencsésen felérjünk a második emeletre. Lábammal a résnyire nyitott ajtót belöktem, és az előszobában letettem Ferkét a földre.

Az anyukája – csinos, barna harmincas – a konyhában szorgoskodott, s meg sem hallotta az érkezésünket.

- Itt a fiad, Julika! – kiáltottam, de hogy mit válaszolt nem értettem, mert Ferke újból felém nyújtotta vékonyka két karját.

Lehajoltam hozzá, lássam, mit akar.

- Szeretlek, báci! – mondta és egy cuppanós puszit adott.

A nap egy szempillantás alatt kisütött.

Vagy nem is volt a fellegek mögé bújva?

Hogy én dühös voltam és elkeseredett?

Ugyan, kérem! Valamit félre tetszettek érteni...

Vedd fel a telefont!

Vasárnap délután volt. Éppen mentőztem. Hétvégeken megengedték, hogy egy-egy műszakot a mentőnél ledolgozhassunk. Ekkor már hatod évesek voltunk, és már volt fogalmunk az orvosi mesterségről. Főleg elméletileg. Gyakorlatot pedig igazán itt lehetett szerezni. És még fizettek is érte valamit. Nem elhanyagolható szempont ez sem, mert a diákélet ugyancsak csak „szűk anyagi korlátok között” zajlott.

Nos, azon a bizonyos vasárnap délután a diszpécser beszólt a pihenőbe, menjek ki a telefonhoz, mert keresnek. Távolsági hívás: „interurbán” – magyarázta a pontosság kedvéért. Amíg a készülék felé mentem, törtem a fejemet, vajon ki lehet, hisz nekem senki ismerősöm, rokonom nem szokott telefonálni. Ha akartak valamit, vették a tollat és levelet írtak. Idegenkedtünk a telefontól. Nem szerettük.

Most meg a diszpécser lány nyújtja felém:

- Vedd már el!

Belehallóztam, és őszintén meglepődtem, amikor meghallottam Julika hangját.

- Megismeresz? – kérdezte várakozóan.

Évek óta nem láttam, nem is hallottam felőle.

Az érettségít követő években sűrűn leveleztünk egymással. Eleinte semmitmondó leveleket váltottunk, majd egymás irodalmi érdeklődését kutatva, felfedeztük, hogy mind a ketten ugyan azokért a költőkért, írókért lelkesedünk. A semleges levelezés rövidesen átalakult forró szerelmi vallomásokká. Jöttek-mentek a levelek, de találkozni nem találkoztunk személyesen egyszer sem.

Leveleimet mindig az otthoni címre kértem, mert az egyetemen nem volt állandó lakásom, és így a válaszokat mindig késve kaptam kézhez. Csak amikor hazamentem. Havonta egyszer.

Nem volt azért semmi baj, mert olyankor két, három küldemény is várt rám. A leveleket édesanyám vette át és eltette egy fiókba. Ott vártak rám, amikor hazaértem. Nem csinált problémát, abból hogy levelezek. Bárkivel...

Nagybátyám ellenben kissé vaskalapos, konzervatív öregúr, nagyot nézett, mikor hozta a postás a leveleket és édesanyám szó nélkül, betette a helyükre.

- Meg se nézed, hogy ki és mit ír a fiadnak? - kérdezte döbbsen. -. Az, az egy lány levele! Látom az írásán.

Jó játék volt az is, hogy egyenként válaszoltam rájuk, és sokszor úgy tettem, mintha a következőt még nem ismerném.

Egyszer aztán félbe szakadt a levelezés. Visszajöttek a leveleim. A „címezett ismeretlen” felirattal.

Aztán nem is hallottam róla. Igaz, nem is érdeklődtem.

Én nősülni készültem, biztos ő is férjhez ment. Eltérő utakon haladtunk, s ezek nem keresztezték egymást. Mi akar lenni ez a telefon?

- Halló! Te vagy az, Julika? – szóltam bele a készülékbe elég bután – Hogy vagy?

- Itt vagyok a fővárosban, hivatalos dologban. Szeretnék találkozni veled.

- Miii? Hogy?

- Látni akarlak!

Nem jutottam szóhoz.

Mit mondjak erre?

Minek felkavarni a leülepedett seprőt? Attól még az újborkor is zavaros lesz.

Mentőötletem támadt. Megkopogtattam a diszpécser ablakát és intettem kislánynak, nyomja meg a csengőt.

Ismerik a pihenőben levő csengőt? Párját ritkító jószág. Rekedt csörömpölő hangjától még a téli álmodó medve is felébred.

Értette a jelzést a lány a pultnál és megnyomta a gombot.

Felhangzott a riasztó hang és én belekiabáltam a kagylóba:

- Hívás van! Majd még...– és letettem a telefont.

Átmentem a diszpécserhez és megsimogattam a haját.

- Jó kislány! Egyszer majd hozok neked egy tábla csokit.

Különös barátság

A Wolf fiúk hárman voltak, a legkisebb tanár, a középső biológus és a legnagyobb orvos lett. Volt egy nővérük is, aki teológiát végzett, ami abban az időben még ritka dolognak számított.

A velem egykorú orvos, aki baleseti sebész lett, Svédországba került, ott szerzett hírnevet magának és szülőhazájának.

A múltévben tartott nemzetközi orvos kongresszusra ő is eljött, s akkor találkoztunk felelevenítve kissé különös ismeretségünket, barátságunkat:

- Mondd, emlékszel rá, hogyan ismerkedtünk meg, még mint csóró egyetemisták? – kérdezte, ahogy leültünk a sarokasztalhoz.

Sokan nyüzsögtek a helyiségben a kongresszus szünetében, s ez engem a régi menza hangulatát juttatta eszembe, s a régi emlékeket.

- Milyen meglepett képet vágtál, mikor elvittem hozzád a fiamat, mert kerékpárral elesett és jól összetörte magát! – vettem át a szót.

- Én voltam az ügyeletes a traumán.

- Egyikünk sem hozta szóba a múltat – folytattam -, úgy tettünk, mintha akkor látnánk egymást először.

- Nem is lett volna helyénvaló személyes dolgokkal előhozakodni, amikor ott volt a sérült, akit el kellett látnom.

- Nagyon dühös voltam rád, de nem mutattam...

Negyedévesek lehettünk, tele lelkesedéssel, romantikával. És szerelemmel! Csapongtunk, mint a lepke virágról virágra, mert csábítottak a szebbnél szebb virágszálak. A szerencsésebbek megállapodtak, vagyis párra találtak.

Magam is lelkesen vetettem bele magam a diákélet viszontagságokkal teli életébe, de negyed-, ötödéves koromra kikötöttem egy barnahajú szépség mellett. Kisebb-nagyobb összezörrenésektől eltekintve szépen virágzott a romantikus kapcsolat. Majd két évig.

Egy idő után észre vettem, hogy az én barnám túlságosan sokat van együtt, tanulás ürügyén, Wolf Péterrel. Egy évvel járt alattam, de gyakornokoskodott, mint intern, a kórszövettanon. Délutánonként, amikor nem volt éppen oktatás, a kisterembe szabad bejárása volt. Ide vonultak be tanulni szinte minden nap. Be-benéztem hozzájuk naponta többször is, mondván, valamit keresek a könyvek, jegyzetek között, de soha sem tapasztaltam gyanúra okot adó közelséget, mozdulatot, tekinteteket.

De mégis! A kisördög ott bujkált bennem – megkértem egy kollégámat, figyelje őket. Napokig, hetekig nem jött semmi hír. Egyszer aztán jött a kolléga nagy sebbel-lobbal:

„Ha látni akarod, hogyan andalognak, siess a Posta utcába. Most láttam ott őket!”

Nekem sem kellett több. Hagytam a dolgomat, amivel éppen foglalkoztam, és igyekeztem, kapjam rajta őket az enyelgésen.

Valóban ott sétáltak kéz a kézben. Agresszív késztetésemet háttérbe szorítva, de vészjósló nyugalommal meghívtam egy feketekávéra Pétert. A kislány pedig menekülésszerűen hagyta el a terepet.

- Nézd – szoltam hozzá -, ugye tudod, hogy én bármikor pacallá verhetnék?

- Tudom, tudom, de ez nem oldana meg semmit – válaszolta halkán.

Ezt magam is jól tudtam, de tettem a tempót, mutattam az erős fiút. Végül mégsem került sor tettelegességre. Kézfogással váltunk el, de a kis barnával többet nem találkoztam hónapokig. Egyszer- kétszer később még összefutottunk ugyan, de én már máshol voltam elkötelezve, s így nem volt értelme semmit újra kezdeni.

Péter is már rég a múlté lett. Átiratkozott egy másik város egyetemére, ahol könnyebb érvényesülési lehetősége számított.

Nem is láttam jó másfél évtizedig. Igaz, nem is hiányzott, mert az iránta érzett haragom tartósan befészkelte magát a zsigereimbe. Aztán jött az a bizonyos találkozás a kórház ambulanciáján. Nem mondom, hogy nem rökönyödtem meg.

Még a szavam is elállott, alig bírtam kinyögni, hogy mi a bajom. Péter azonban korrektül viselkedet.

A gyerek ellátása után szinte köszönés nélkül hagytam el a sürgősségit, csak a fiamra szóltam rá, „Köszönd meg a doktor bácsinak!”

Újabb évek múltak el felettünk, elhalványodott a régi sérelem, csak alig maradt egy kis nosztalgia bennem, de az is inkább a tovareppent ifjúságnak szólt, s most itt ülök egy asztalnál Péterrel, és jólesően, mosolyogva emlékezünk.

Sziklakő a völgyben

1, Márton nézte a csörgedező patakot. Ismerte a forrásától végig le a völgyig, s még azon túl is. Nézte, ahogy csörtet a kövek között, ahogy ostromolja a sziklákat, s hogy nem bír velük, kikerüli azokat, majd eltűnik a föld alatt, arrább újra felszínre tör harsogva, tova pedig lezúdul völgybe, ahol megcsendesedik.

„Ilyen az én életem is” – gondolja, s leheveredik egy fenyő tövében.

Elindult ő is valahonnan, kerülgette a köveket és benne sokszor megcsillantak a fények, mint a pataokban az ezüstös hátú pisztrángok. Eszébe jutottak a saját ostromai a sziklával – apjával. És a csendes csobogások a zúgó alatt – az édesanyja meleg szeretete. Eszébe jutottak a vidám pettyes halak – a román fáta a szomszéd faluból.

Csak a szomszéd falu, csak öt kilométer, de egy másik világ. Egy másik ország. Sorompó és fegyveres katonák állják útját annak, aki oda igyekszik. Mártont mégsem a határ választotta el szép szeretőjétől, hanem a nagy komor szikla – az apja. A határőrökön könnyen kifogott, ismert minden fát, minden ösvényt, minden sziklakövet a környéken. Akkor lopózott át a

szomszéd faluba, mikor kedve és ideje volt rá.
Hanem az apja!

„Megmondtam, és nem mondom kétszer! Vess véget a dolognak!” – dörgött a szigor.

– És különben is reggel indulsz ki a havasba. Rád bízom a juhokat. Felmentek a hegyi legelőre. Anyád összekészít mindent, ami kell.

Márton csak nézett ijedt szemekkel, hogy mi lesz? Mit fog ő ott egyáltalán csinálni? Mi lesz a dolga? Ki lesz a segítsége? Millió kérdés futott át hamar az agyán, de az apja nem hagyta sokáig bizonytalanságban, mert már folytatta is:
- A sereget már szedik is össze a pakulárok. Négyen vannak, mert nagy a sereg – ötszáz juh és, ötven kecske. Kapsz két szamarat is teherhordónak. Az esztenát tudod, hol találod. Voltál ott velem a tavaly.

Márton hajnalok hajnalán útnak indult az apai parancs szerint. A hangosan bégető túrmát ügyesen terelték a kutyák a juhászok utasításai szerint. Rövid kiáltások, füttyök jelezték a kutyáknak, mit kell éppen tenniük. A kis fekete pulikutyák voltak a terelés lelkei. A nagy kuvaszok pedig unottan ballagtak a jószág mögött. A két szamár megpakolva a szükségesekkel elől haladt a két bojtár gyerek felügyelete mellett. Elosztva haladtak az állatok – külön a fejős birkák, és külön a bárányok, jerkék, kosok. Vidám várakozással néztek az

emberek a rájuk váró viszonyok, feladatok elé, csak a Márton szíve volt nehéz. Nehéz, mert elválasztották szép kedvesétől.

Ott maradt a kedves Anica túl a sorompón, túl az embereket, falvakat elválasztó határon.

Búsult Márton, mivel tudta, nem hagyhatja ott a rábízott jószágot, nem szaladhat szíve vágya szerint, keresztül árkon-bokron, hogy láthassa a román fáta szép szemeit.

Beesteledett mire kiértek az esztenához. Tűz és lámpafény mellett kellett elhelyezkedni, behurcolkodni a házba, karámot állítani az állatoknak. Két napja már kiment szekérrel három ember, tegyék rendbe a házat, ólakat, karámot, s most mindez készen várta az érkezőket. El is helyezkedtek takarosán. Az elfoglaltság hasznára szolgált Mártonnak, mert a sok tennivaló kiverte a fejéből a keserű gondolatokat.

Baj nélkül eltelt az első éjszaka és utána még sok nap és sok éjjel. Kialakult hamar a rend: reggeli fejés, legeltetés, itatás, esti fejés, sajtkészítés. Mindennek meg volt a maga ideje és tudománya. A szekeres emberek másnap visszamentek a faluba, de megígérték, néhány nap múlva egyikük visszajön, hogy hozzon fel süldőket, meg majorságot. Tyúkot, libát. Itt jól elférnek, enni se kell nekik adni, s a süldők is

megélnék a savón, meg azon, amit turkálnak maguknak.

Napok múlva jött is a szekér, de nem csak hozott, hanem vinni is akart. Friss sajtot.

Még egy hét sem telt el itt fenn, az emberek mégis izgatottan kérdezgették, mi újság a faluban. A szekeresnek mindenkihez volt egy-két szava, beszámolt a völgy mindennapi életéről, átadta az üzeneteket, s azzal ment vissza, hogy kéthetente jön fel majd sajtért. Később jöttek fel mások is friss sajtért, ordáért, túróért. Márton mindenkit kikérdezett, mit tudnak a lenti dolgokról, de azt, ami a lelkét nyomta, nem merte megkérdezni, mit tudnak a szomszéd faluról, s fekete szemű Anicáról?

Egyik nap mokány kis hegyi lovon érkezett az esztenára egy bocskoros ember. Márton megismerte, hogy abból a faluból való, ahova titokban átjárt. Nem sokat teketóriázott, megszólította. Kikérdezte, hová tart, mi dolga errefelé? Az ember elmondta, hogy a pópa dolgában járt a környéken. Üzenetet vitt az itteni pópának, s most menne haza, csak pihenni tért be az esztenára.

- Gyere, testvér – szólott Márton -, pihenj meg nálunk, s egyél velünk, éppen délebédhez készülünk.

Kínálta a vendéget sajttal, friss túróval, zsendicével, s szabadkozott, hogy nincs

kenyerük, de van estéről maradt hideg puliszka.

- Ismerős vagy nekem, frátyme! – mondta a vendég, miután éhüket elverték.

- Nem te vagy, Anica kedvese? – folytatta – Nem téged láttalak a faluban nálunk?

- Igen, igen! Én vagyok. Mit tudsz róla? Innen nem szabadulhatok most. Nem mehetek hozzá, amíg kint vagyunk a havason.

- Rég eljöttem otthonról, de mikor otthon voltam jól volt, csak te hiányoztál neki nagyon. Márton szíve megtelt öröm sugarakkal ezekre a szavakra.

- Állítsd be, testvér, a lovat az istállóba, s te pedig maradj nálunk reggelig. Hosszú út vár még rád hazáig, s veszélyes.

- Jani, hé! – kiáltott az egyik bojtárgyereknek – Vedd a kaszát, s ott a csorgó mellett a dúsabb fűből vágjál jó öltre valót, vessünk ágyat a vendégnek.

Reggel, szokás szerint jókor keltek, s Márton egy tarisznyában átadott a vendégének egy nagy kerek friss sajtot, s egy másikban jóféle ordát.

- Anica részére készítettem, de ha elkapnak a granicserek, add nekik, s elengednek.

Az ember elment, s az élet folyt tovább az esztenán a megszokott medrében. A nyár eltelt, s az ősz meghozta a hideg esőket és hamarosan

lehullott az első hó. Ekkor összeszedelőzködtek és lementek a völgybe. A juhokat behányták. Nem volt semmi hiba, nem vesztettek el csupán két állatot. Könnyű volt az állatokat visszaadni a gazdáknak, hiszen mindegyik fülét még a tavasszal bemetszették a gazda jelével, s jelet az állatok számával felvésték egy botra. Arról olvasták le kiknek melyik a jószág.

Az apja elégedetten hallgatta az emberek dicséretét, hogy ilyen gondos, pontos számadó gazda még nem is volt a faluban. De hiába volt büszke a fiára, nem engedte elmenni, pedig látta rajta, még most is odahúz a szíve ahhoz a barna leányhoz.

- Jó munkát végeztél! – jegyezte meg este – Reggel pedig menj le gátteres Gyurihoz. Leviszitek azt a három szekér rönköt, amit előkészítettem. Gyurinak most már egész fűrészüzeme van, nem csak az a régi gátter. Ügyelj mindenre, vágják ki rendesen a fát, ahogy megszegődtem. Itt az írás róla, hogy mennyi épületfa, deszka, lécz legyen. Ha végeztél, a szekeresek haza hozzák a faanyagot, s te ott maradsz a Gyuri keze alatt. Odaszegődtelek a télire.

Így esett, hogy Márton még csak híradással se lehetett Anica felé. Gátteres Gyuri tárt karokkal fogadta a segítséget. Téli időben több munka adódott a fűrésztelepen, hisz a falusi emberek

ilyenkor érnek rá kimenni a vágterre. Meg aztán a havon könnyebb is lehozni a hegyről a kitermelt fát. Így Márton mindjárt a sűrűjébe került a munkának. Ő felügyelete a beérkező rönköket, s a kimenő fűrészárut. Jó hasznát vette a pásztoroktól tanult rovásnak. Minden rönköt megjelölt, s így követni tudta, ki mit hozott. Nem is történt semmi baj, mindenki meglelégedésére.

Jól benne jártak már a télben, amikor figyelmes lett egy beszédre. Anica falujának a neve ütötte meg a fülét. Közelebb húzódott, hallja, mit beszélnek.

„Mi történt? – kérdezte rosszat sejtve.

„A granicserek meglőttek valakit a határon. Meglátták, ahogy settenkedik a bokrok között, s nem állt meg a felszólításra, sőt futásnak eredt, s akkor rálőttek.” – magyarázta az egyik.

„Ki volt az?”

„Egy leány volt. A szeretőjéhez igyekezett ide valahova egy közeli faluba.” – magyarázta tovább az előbb szóló – „Még élt, amikor odamentek hozzá a katonák. Valamilyen Mártint emlegetett.”

Márton nagy erővel vágta bele a rönkbe a capint és sötét tekintettel elrohant. Az emberek értetlenül néztek utána. Eleinte csak úgy rohant a vakvilágba, de párszáz méter után megállott,

s fejét felvetve belépett a telep irodájába.
Megállt súlyosan Gyuri előtt:

- Kilépek. Kérem a bérem!

Gátteres Gyuri zavartan kapkodott. „Mi van?
Mi van?” – kérdezte.

- Hallottad! Kilépek. Most!

Az ember látta, s a Márton hangján hallotta,
hogy itt nincs helye a vitának. Kihúzta a fiókot
és leszámolt valamennyi pénzt az asztalra.

„Most csak ennyi van.” – motyogta.

- A többi a hétvégén megkapod.

- Adjad oda annak, aki elszegődtetett!– mondta
sötét arccal, s kilépett az ajtón.

Többet senki nem látta a környéken...

A tél tömött ködöt hozott és nagy havak
hullottak. A hegyi utakat elzárta, de az emberek
nem ijedtek meg tőle. Megszokták az ilyen időt.

„Nem szégyen télen a nagy hó.” – mondogatták
az esti beszélgetések alkalmával. A hegyi
falvakban lapáttal kellett magukat kiásniuk, de
vidáman tették. „Látom szomszéd, nagy
hóhányó vagy!” – tréfálkoztak.

Csak a grancserek szitkozódtak, hiszen a nagy
hó nagyon megnehezítette a határ ellenőrzését,
ráadásul egyikük az ösvénybe rejtett
vadcsapdába lépett, és eltörte a lábát.

„Megfogat Márton átká!” – mondogatták az
emberek.

2, A nagy rengeteg közepén, egy tágas tisztáson finn kunyhók sorakoztak összesen öt darab. Ezek olyan kerek építmények – fából összeróva – amit az erdőmunkások részére készítenek. Körben, sugarasan helyezkednek el benne a priccsek, közepén dobkályha. Ablaka nincs. Tizenöt-húsz priccс található bennük, minden ágyszerűség végénél, az alacsony tető alatt polc a holmiknak, a kályha mellett kecskelábú asztal. Ennyi az egész berendezés. Nem is kell több, mivel ez csak ideiglenes szállás. Hogy a finneknek mi közük van ezekhez az építményekhez, nem tudom, de errefelé így nevezik.

Reggel a szolgálatos kora hajnalban begyűjt a kályhába és felteszi a tevizet. Mire a többiek felkászálódnak, már jó meleg fogadja az ébredezőket és forró tea. Gyors reggeli után, még szürkületben szerszámaikat vállra vetve, indultak ki a vágterre. Csak egy ember maradt itthon az egész tisztáson a biztonság végett. Nem őrködni, csak vigyázni, nehogy valami váratlan dolog essen. A kunyhó ajtaját behajtották, s egy kampóval beakasztották. Nem kellett ide zár. Nem tartottak olyan értékeket, amit féltetni kelljen. Inkább a vadak, s a szél miatt rögzítették az ajtót. S a hó miatt. Sokszor annyi a hó, hogy a kunyhók nem is

látszanak, csak a kürtő fekete csöve emelkedik ki a nagy fehérségből.

Egyik ilyen havas este, mikor a napi munka után megtértek a munkások, az erdőfelőli kunyhóban egy keménykötésű fiatalembert találtak. A kályha előtt üldögélt az egyik ágyvégénél, rakosgatta a hasogatott fenyőfát a tűzre. A betérőket Adj Istennel köszöntötte, s azok illően fogadták a köszönést, és egy szó nélkül nekiálltak lecihelődni.

- Jóska bá mondom, itt van egy üres priccs. Befogadtok-é? – szólalt meg az újonnan jött.

- Maradj, ha akarsz. De tudsz-é dönten?

- Hát, künn eldől – válaszolt csöndesen.

- Hogy hínak?

- Misa – válaszolta egykedvűen nem akarván senki orrára kötni a valódi nevét.

- Mint a muszkák medvéjét – heherészet az egyik munkás

- Úgy.

- Hová való vagy?

- Onnét, né – intett bizonytalanul valahova a hegyen túlra.

- S menekülsz-é? – kérdezgették tovább.

- Áá...

- Nem vagy valami beszédes!

- Nem.

- A te dógod. Ott az ajtó mellett az ágyad.

Többet senki nem törődött vele. Szedték elő az elemőzsiát, s kezdtek falatozni a priccsek végére telepedve. Reggel velük indult, száras vastagtalpú cipőjében taposta a havat, fejére ugyanolyan prémes sapka simult, mit a többieké. Semmiben nem különbözött a többi erdőmunkástól. Biztos ugyanabból az erdei boltból szerezte be a dolgait, ahonnan a többiek is. Még a széles élű fejszéje is olyanformán nézett ki, mint az öreg döntőmunkásoké. A munkában sem különbözött, látszott nem először vette kézbe a szerszámot. Messze csengően csattogtak a fejszék egész nap. Csak néha szakította félbe az ütemes fejszecsattogást egy-egy kiáltás: „Dől a fa!”. Ahogy azonban recsegés-ropogás elhalt, ami a lezuhanó fa okozott, újra a fejszék vitték a ritmust.

Így ment ez nap, mint nap egész tavaszig. Akkor szétszéledtek nagyrészt. Mindenki igyekezett haza a falujába, az otthoni dolgokat végezni. A kereset jól fogott, lehetett belőle gyarapítani valamit a ház körül, vagy leróni az adóságból... Néhányan azért ottmaradtak, és jöttek újabbak, akiket nem kötött a föld a faluhoz. Misa is maradt. Akik elmentek, barátsággal vettek tőle búcsút, hiszen a nehéz téli napokat együtt küzdöttek végig. Társai kedvelték nyugodt természetét, és eltúrték mogorva magányát, furcsaságait, hogy soha

nem vett rész a tivornyaikban, pénzét szinte kuporgatta, de a munkát nem kerülte, s ha bajba került valaki, reá mindig lehetett számítani.

Sokáig emlegették, az esetet a farkaskölykökkel. Az pedig így esett:

Már érezni lehetett a közelgő tavasz leheletét, a déli lejtőkön megrokkant a hó, és apró erecskék futottak a völgynek. A fűrészek monoton zenéjét puskalövés durva csattanása zavarta meg. Hirtelen csend lett. A favágók abbahagyták a munkát, és figyelmeztve hallgattak.

- A Cserepes felől jött – szólt az egyikük.

- Farkas tanya van arra – jegyezte meg egy másik.

Misa úgy lépet be a fák közzé, hogy senki sem vette észre. Kicsit még álldogáltak, de hogy több lövés nem hallatszott, folytatták a munkát. Csak amikor végeztek és készültek vissza a telepre, vették számba Misa hiányát. Gondolták, biztosan hamarabb indult vissza a kunyhókhoz. S valóban, ott várta őket a duruzsoló kályha előtt üldögélve, s a lábainál két nyüszítő-nyafogó szörgombóc.

- Hát, az meg mi? – dörrent dühösen az első belépő hangja.

- Látod. Farkaskölykök.

- Elment a szép eszed?

- A vadorzók lelőtték az anyjukat, s ha nem kapnak tejet, elpusztulnak.

- Hű, az ántiját! Igazad van. De hol kapunk nekik tejet?

Szinte tapintható lett a csend a kunyhóban. Az anyaság szentsége, misztériuma érintette meg őket. Ezek a hegyi emberek mindenekfelett tisztelték a fenntartó életet, az utódokról való gondoskodást – legyen emberről, vagy a leggyűlöltebb dúvadról is szó. A havasokban élő vadászok, erdészek, favágók, és más erdőjáró emberek egy vemhes, vagy kölykeit nevelő anyaállatot, csak életveszély esetén ölnek meg.

- Reggel leviszem az erdészhez. Annak van tehene – szólalt meg Misa kis idő múlva.

- Veled mennék! – kérelte a legfiatalabb közülük, kinek még alig pelyhedzett a bajusza, de a munkában egy sorban állt a többiekkel.

- Pirkadat előtt indulunk.

Még fenn voltak a csillagok az égen, mikor a tarisznyába rakott kölykökkel elindultak. Némán szaporáztak lefelé az ösvényen.

- Hogyan jöttél rá, hogy árván maradtak a kölykök? – kérdezte Misa kísézője egy idő után.

- Egyetlen lövés volt, s ez halált jelent. Tudtam, hol van a farkas tanya a sziklák között. Megtaláltam a hóban a helyet, ahol elejtették az

anyafarkast. A vadorzók nem találták meg a vackot – szerencsére.

Így esett a farkas kaland. Az erdész, mikor a kölykök megerősödtek, odaadta őket az állatkertnek.

Ahogy a télre szegődött munkások lehúzódtak a völgybe, a kunyhó szinte teljesen kiürült. De nem sokáig maradt így, mert jöttek újabbak. Akik néhányan maradtak, mint Misa is fogadták az újakat, s magyarázták a rendet. Lassanként meg is telt a finn kunyhó. Este a priccsek végére ülve ismerkedtek. Ki-ki elmondta vérmérséklete szerint honnan jött, mit vár a munkától, meg hasonlókat.

- Olyan ismerős vagy nekem – szólott az egyik újonnan érkezett.

Misa csak megvonta a vállát.

- Nem te vagy-e ama Márton, akinek a szeretőjét meglőtték a granicserek az őszön? – okvetetlenkedett tovább az előbbi.

- Lehet – válaszolta csendesen a kérdezett, de többet nem szólt, csak végig nyúlt a fekhelyén, s a fejére húzta a takarót.

Másnap eltűnt a táborból, s többé színét se látták a vágter környékén.

3, Tavaszi reggel fényei nyújtóztak a falu felett. Az észkos oldalakon még nagy hófoltok

világítottak, s hajnalban még megbőröztek a pocsolyák. A korai virágok már kidugták a fejüket, és boldogan ingadoztak a langymeleg szellőkben.

Favágó kinézetű fiatal férfi zörgette meg az erdész zsalugáteres ablakát.

- Ki az? – kiáltott ki a gazda, s ki is lépett az ajtón.

- Hát, te vagy az? - ismerte meg Márton – Esmént hoztál valamit?

- Magamot.

- No, no!

- Beszédem van.

- Várj meg – szólott az erdész – mindjárt megyek ki a hivatalba, s útközben elmondod. A kölyköket már nem láthatod, az állatkertnek adtam – tette még hozzá, mielőtt visszalépett volna a házba.

Kis idő múlva, valóban megjelent zöld színű erdész ruhájában, s intett Mártonnak, tegye le a tarisznyáját és a fejszáját a nyári konyhában.

- Szóval, otthagytad a favágókat? – summázta a hallottakat – Gyere, beviszlek a főnökhöz. Szüksége lehet egy kisegítő emberre, nem győzzük a munkát, a megnövekedett tennivalókat.

A főerdésznek megtetszett a keménykötésű férfi, s mindjárt be is osztotta munkára. Elsőbben is bélyegezni kellett, s azt mindig

többen végezték. Az erdész jelölte ki a kivágásra szánt fákat, s a segítségével egy erre a célra készített tenyeres fejszével megvágta a fát. De még ez volt a legkevesebb. Ez most csak egy gyors idénymunka volt, mert különben egész évben szorgos tevékenység folyt. Az erdész rendszeres jelenléte az erdőben elengedhetetlen. Minden változást, kártételt, falopást, pusztulást észrevenni és jelenteni, vagy a lehetőség szerint orvosolni. Ebben nyújthatott Márton igazából segítséget, hiszen úgy ismerte a környéket, az erdőt, akár a tenyerét. Úgy osont a fák közt, akár az erdő lakói, az állatok. Megfigyelt mindent: a fákat, a patakokat, dagonyákat, a vadakat, a jövő-menő embereket – legyenek azok vadászok, gombaszedő cigányok, favágók, vagy egyszerű kirándulók. A vadorzók, orv vadászok sem kerültek el a figyelmét. Szólott is róluk az erdésznek – az anyafarkas lelövése óta a begyében voltak -, de az csak a vállát vonogatta. „A vadőrök dolga!” – hárította el magától a gondot.

Márton gyorsan önálló lett. Ha dolga akadt az erdésznek egyedül küldte ki szemlére., s olyankor sok hírrel tért este haza. Elmondta, mi a helyzet a friss ültetvény körül, hol vágtak ki újabb fát a fa tolvajok, s merre vitték, még a vadetető környékét is számba vette, bár ez nem

tartozott szorosan a feladatai közzé. Ennek révén került jó viszonyba a vadőrrel, aki ugyan ezt az erőrészt felügyelte. Kérte a vadőr számolna be neki is a látottakról, mert hamar rájött, milyen hozzáértő erdőjáró emberrel került ismeretségbe. Márton szívesen megtette, így legalább a vadorzókra terelhette a szót.

A vadőr nagy figyelemmel hallgatta, s Márton hogy hitelt adjon szavainak egyik nap, meglepte újdonsült barátját két vadcsapdával, amit az erdőben talált.

- Hát a vad hol van belőle? – kérdezte az meglepődve.

- Ott hagyám a rókáknak, s farkasoknak – válaszolta -, sze azoknak sohase visznek semmit az etetőhöz.

- Faramuci egy alak vagy, hallod-é!

- Ember! Tudod a téli dolgot a farkaskölykökkel, mikor az anyafarkast meglőtték az orvvadászok. Én mentem a fészket megkeresni, s hoztam le Eleknek, az erdésznek. Nem ember az olyan, aki anyaállatot megöl, mikor kölykei vannak! – tüzesedett neki Márton.

Mogorva természete mit sem változott, nem barátkozott senkivel, ezt a két embert – a vadórt és az erdészt kivéve. Néha napján hármasan ellátogattak az erdészeti hivatal közelében levő fogadóba egy, két pohár borra. Ilyenkor is

inkább azok ketten beszéltek, mert Márton többnyire csak figyel. Nem is annyira a barátai beszédére, inkább a többi vendégre. Most is azt figyelte, mit társalognak a szomszéd asztalnál valami idegen emberek. A hangos beszédet nem volt nehéz meghallani.

- Hallom elszaporodtak a környéken a farkasok – kezdte egyikük.

- Odakaptak a granicserek őrtornyához – folytatta egy másik.

- Nem is csoda, az a környék tele van mostanában hurkokkal, csapdákkal, s az áldozatok könnyű prédái a dúvadaknak – magyarázkodott az előbb szóló – Úgy félnek már a sok farkastól, hogy az éjszakai váltásra csak csapatosan mennek az őrtoronyhoz. Vadra lőniük nem szabad, mert a golyóval el kell számolni a szolgálat végén.

- Lehet visszatért Drakula gróf. Ő tud parancsolni a farkasoknak – fantáziált a harmadik.

- Az csak babonáság – legyintett az okosabb – de az egyszer biztos, hogy azóta van a sok gond, baj a vadakkal, amióta a télen meglőtték azt a leányt...

Márton nagyot húzott a poharából.

- Na, én mennék haza, hát ti?

Szedelőzködtek, holnap korán virrad, s a hajnal már ott kellene, hogy találja őket az erdőben.

4, Elillant a nyár a sok tennivaló mellett. S még az ős is. Közeledett Karácsony szent ünnepe. Mártonnak azonban szomorúságot hozott ez a hónap. Nyugtalanság vette elő, nem tudott semminek örülni. Csak azok a végzetes szavak jártak az eszében, amit most egy éve a fuvaros mondott a fűrészüzemben. Eddig sem volt valami bőbeszédű, de mostanában napokig nem lehetett a szavát még úgysem hallani. Eddigelé komor elégtételt, keserű örömet szerzett neki a granicserek bosszantása, riogatása. Most ez is csak fokozta rossz kedvét. Hiába tett a faágra farkas csalogatónak elhullott dögöt, nem örvendett a riadalomnak.

Az ünnep előtti héten aztán, átosont a határon túli kis faluba. A ködös homály elrejtette az alakját, s mikor az estébe hajló alkonytájt bekopogott régi gyerekkori cimborájához, az igen csak meglepődött. Sívölvény legényke koruk óta voltak jó barátok. Mindketten szerettek az erdőben csatangolni, meglesni a vadakat, mókust, madarakat. Együtt figyelték a gyors vizű patakban szökellő pisztrángokat, s hosszú mogyoró vesszőre kötözött zsineg, meg horog segítségével kifogtak sokszor több tucatnyit is. Persze ez tilos volt, de mialatt az ellenőrtől rejtőzve kucorogtak a bokrok tövében, a figyelmes pisztráng előtt is rejtve

maradtak. Elég volt a horogra tűzött szöcskét a zúgó alatti víz felett kicsit megtáncoltatni, a mohó pisztráng már rá is szökött.

Nos, hozzá zörgetett be titokban. Hírt akart kapni a tavalyi dolgokról olyantól, aki ha nem is volt éppen jelen, de közelről látta, hallotta Anica tragédiáját.

- Mit keresel itt, ember? – lepődött meg Petre, a barát -. Ha elkapnak a granicserek, börtönbe kerülsz!

- Sze, azért engedj be hamar! – válaszolta Márton.

- Gyere, csak gyere. Még egy korty cujkával is megkínállak.

Márton belépett barátja takaros ki gerendás mennyezetű házába. A hagyományokat híven őrző szöttesek lógtak a falakra akasztva, meg színes festett tányérok. Petre bevezette vendégét a nagyobb szobába. Ott ült a szövőszék előtt a felesége. Fél éve házasodtak össze, s látszott az asszonyka szégyellős mosolyán, nincs vendégekhez szokva. Azért ügyesen térült-fordult – megterítette az asztalt szép háziszöttek terítővel, poharakat is helyezett egy tálcára, és nem várva a felszólítást töltötte is a cujkát, az egyszer főzött falusi pálinkát.

- Egészség! – köszöntött rá vendégére a házigazda.

- Isten, Isten!

Koccintottak, s Petre várakózóan tekintet a barátjára.

- Semmi komoly beszélgetés, evés előtt! – lépett hozzájuk a kedves háziasszony, s frissen sült fánkot tett az asztalra.

- Használják egészséggel! – fűzte még hozzá.

Nem kérték magukat, s csendben falatoztak, élvezve a foszlós, finom fánk ízét, zamatát, majd ezt is egy korty cujkával öblítették le. Az asszonyka visszahúzódott a nagyszoba másik felébe, a szövőszék mellé. Ezzel jelezte, nem akarja zavarni a férfiak beszédét.

- Mondd, mit tudsz a tavalyi dologról? – tette fel a kérdést Márton. Végül is ezért jött ide.

- Anicát kérded, ugye?

- Jól tudod, hogy igen! – csattant fel az ember hangja.

- Jó, jó! Nem kell mindjárt dühösködni.

- Hallgatlak.

- Azt tudod ugye, hogy mikor hozzád igyekezett át a határon, meglőtték. Egy bokorban lapult, de a granicserek észrevették, s oda kiáltottak valami olyasmit, hogy „Ki van ott?” Erre megijedett, s futni kezdett. „Állj, vagy lövök!”- kiáltották kétszer is, de a leányka csak futott tovább. Ekkor az egyikük lekapta válláról a puskát és utána lőtt. Eltalálta, s Anica összeesett. Hozzáfutottak...

- Meghalt! Meghalt, ugye? Mondd, hogy nem igaz! Mondd, hogy nem igaz!
- Még élt, s a te nevedet suttogta.
- Istenem, édes Istenem!
- Nagyon súlyos állapotban volt. Gyorsan felrakták a terepjáró kocsijukba, s bevitték a megyei kórházba. Órákig tartó operáció után sikerült az életét megmenteni.
- Megyek hozzá!
- Lassan a testtel! Még nincs vége a történetnek – fogta le Petre a barátja karját, amikor az felszökött ültéből.
- Mi lehet még? Engedj!
- Mondom, nincs még vége! – nyomta vissza a székbe Mártont – A katona, aki rálőtt, nagyon sajnálta a dolgot...
- Sajnálhatja is! Ha kezem közzé keríthetem...
- Szóval, gyakran látogatta a kórházban, s mikor kiengedték, itthon is. A nyáron szerelt le, most itt él a faluban, gépész a gazdaságban.
- Bánom is én! Kitaposom a beleit!
- Nem taposod te ki senkinek a beleit, ha még szereted, s tiszteled a régi szeretődet!
- S miért?
- Mert összeházasodtak, s már várják az elsőt...
- Tölts még abból a cujkából!

.....

Szómagyarázat:

- *fáta* – fata = leány (r.);
- *esztena* – juhszállás (tájszó);
- *frátye* – frate = testvér (r);
- *granicser* – granicer = határőr (r);
- *gátter* - keretes fűrészes (szakszó);
- *capin* – röntaszító (szakszó);
- *cujka* – țuică (r.) - egyszer főzött kisüsti pálinka

Telefonos ballada

- Halló! Igen én vagyok Kati.

- Nem, kedvesem, nem mentem és nem is megyek vissza. Nincs hova. Elváltunk. Kész. Már meg is nősült. A gyerek hol itt, hol ott.

- Hogy hogyan jutottunk idáig? Tudod, milyen mindent elsöprő nagy szerelem volt a miénk. Úgy éltünk, mint a mesében, és dacoltunk a világgal, mindenkivel. Anyáék tiltottak, anyósék nem fogadtak el. Nem törődünk velük. Ott voltunk mi magunknak, és ez elég volt. Mi ketten egyek voltunk. Úgy is hívtak Katisanyi.

- Lassan, lassan csak rendbe jöttünk a környezetünkkel. A család is megbékélt – úgy ahogy. Megszületett a gyermek, Sanyika. Ez is segített békességre jutni a családdal. Szóval anyáékkal, mert az anyósék közben kivándoroltak Ausztráliába. Jó messzire elmentek – hál'Istennek. Én bizony akkor nem bántam, hogy nem látom őket nap, mint nap.

- Hogy miért mentek el? Nehéz volt itthon élni. Pénz még hagyján, az lett volna, de vásárolni nem volt mit. Az üzletek pangtak az ürességtől. Született is egy tréfás versike, „kínai” módra: *kint sincs semmi, bent sincs semmi, csönd csüng, bolt pang*”.

A szomorú az, hogy így volt igaz.

- Három gyermeküket hagyták itt meg az unokájukat. A legkisebb gyermek még gimnazista, a két nagyobb: a férjem és a bátyja dolgoztak. Szerencsére én is. Megéltünk. Nem bántom én őket. Ők tudják, mit, miért?

- Persze, mondták, az unokájukért rajongtak. Küldtek is neki csomagot minden ünnepre: névnapi, születésnapra, Karácsonyra. Édességet küldtek, ruhaneműt, cipőt, nekünk meg olcsó kávé. Mit tudtuk mi, hogy milyen kávé létezik más országokban. Nálunk csak olyan volt, aminek fele pörkölt csicseriborsó. Még jó, ha nem volt megőrölve, mert szét lehetett válogatni, mint Hamupüppőke a borsót.

- Hogy én mindennel elégedetlen vagyok? Hogy nekem soha semmi nem tetszik? Leteszem, ha így mondd.

- Jó, jó! Nem sértődtem meg, különösen, ha te fizeted a telefont.

- A csomagokról beszéltem. Hogy nem örültem neki. De igen. Nagyon, nagyon örültem! Különösen, amikor ki kellett venni a megyeközpontban, a vámhivatalnál. Télen volt különösen nagy élvezet órákig állni a hidegben a hivatal lépcsőjén. Nem, nem engedtek be az épületbe. Nem volt váróterem. Mikor végre átfagyva, megalázva bekerültünk az irodába, vagy mibe, előhozták a csomagot, letették a

pultra, és megkérdezték, mi van benne? Hát, én tudjam? Mondtam a vámosnak, hogy fogalmam sincs. Csak csóválta a fejét, s végül kezembe nyomta a kísérő levelet, amiben felsorolták a tartalmát.

- Figyelsz egyáltalán? Engem az egész úgy felháborított, hogy még most is ketyegek. Mikor elém lökték a csomagot, láttam, még nincs felbontva. Ott bontatta ki velem a vámos, hogy utána ő szedjen ki mindent a pultra. A folyékony szappan persze kifolyt, a narancsszörpös doboz kiszakadt. Minden ragadt, meg habzott. Visszagyömöszöltem, ami újabb gondot okozott, mert bejött Murphy törvénye. Találtam a pult alatt egy üres dobozt, nekem adták, s ami nem fért vissza, abba tettem bele. Otthon aztán dolgozhattam, amíg mindent megtakarítottam, kimostam. Még jó, hogy az édességek külön tasakban voltak.

- Igaz, legalább nyugati cuccai lettek a srácnak.

- Évekig nem volt egymással bajunk. Most utólag visszagondolva, voltak apró figyelmeztető jelek, de hol van az a szerelmes asszony, aki a disszonáns hangokat észre veszi?

- Mit kérdeztél? A disszonáns jelenségeket kérdezed? Csak olyan apróságok, hogy esténként megjegyzi, ne egyem annyit, mert súlyfölségem van. Ilyen finoman. Szóval szerinte kövér voltam az ötvenöt kilómmal.

Vagy - most nincs pénzünk új tavaszikabátra, de neki kell egy pár márkás *Clujana* cipő. Vagy a legdurvább, hogy vegyek magamra nadrágot, ne lássa a vastag bokámat.

- Tudom, tudom, ezek mind apróságok. De ha mindennap megkapod a cinizmus adagodat, lassan megmérgez. Nem unod még? Leteszem, ha unod.

- Rendben. Folytatom. Sokat dolgozott Sándor, én is három műszakban. Ha délutános voltam, átjött anyám. Nem volt más választás, nem maradhatott egyedül a gyerek, de morgolódás fogadott, mikor éjszaka hazaértem. Hogy anyám ezt, mondta, hogy azt mondta, hogy ezt tette, meg azt tette. Kezdte kifogásolni az ételt, amit főztem, a lakást, hogy nincs rendesen kitakarítva. Szóval napról napra kiállhatatlanabb lett.

- Érted? Az én nagy szerelmem, akiért annyit tűrtem, csak kifogásol, kritizál. Nem bírtam már tovább. Kikészültem. Sokszor ok nélkül sírtam, a munkámra is alig tudtam figyelni. Szólt is a főnököm, legyek figyelmesebb.

- Miért nem hagytam ott? Mert ő hagyott ott! Lelépett. Titokban beadta a kivándorlási kérelmét, és egyik nap bejelentette, hogy utazik. Nélkülem. A gyerekért visszajön, ha beilleszkedett. A szülei már állást is szereztek neki. Várják a cégnél. A nyolcvankilences

változás után könnyebb volt a kivándorlási engedélyt megszerezni. Csak pénz kellett hozzá, azt pedig küldték anyósék. Csak neki! Csak neki...

- Ne sírjak, mondd. Nagyon fáj az aljassága!

- Később mi lett? Félév múlva jöttek az iratok, hogy befogadják a fiunkat. Az én fiamat! Három napig dühöngtem, aztán aláírtam a beleegyező nyilatkozatot. Kellett, mert a gyerek csak egy hónap múlva töltötte a tizennyolcat. Ő alig várta, hogy mehessen, és megígérte, hogy majd naponta beszélünk az interneten, hogy szünidőre mindig haza jön majd. Ez így is történt.

- Hogy még van valami, amit nem mondtam el? Nehéz elmondani, de az elején már céloztam rá. Miután a fiam, Sanyika kiment, jött egy hivatalos írás. Ajánlva, térty-vevényyel. Aláírtam, átvettem. Az állt benne, hogy távollétemben kimondták a választ. Aláírásommal tudomásul vettem, fellebbezésnek helye nincs.

- És, és! Ne sűrgess! Most jön a bunkó. Volt még itthonról egy titkos kapcsolata, és a hölgy is kiment Ausztráliába. Vasárnap eskűdtek...

Fláviusz, az unoka

A Sándor család 1,

Tántorogva botorkált a férfi a hazafelé vezető sötét utcán. Közvilágítás nem volt, csak annyi fény hullott az útra, amennyi a házak ablakából jött. Azért a saját házukat megtalálta, még a kaput is, bár a kulcs kissé nehezen illett a zárba.

- Kész a vacsora? – dörrent be a házba köszönés helyett.

A felesége már tette is az asztalra. Meg volt az előre terítve, hogy mikor az ember hazajön, hamar elibe tehesse az ételt.

- Bort is adj! – dörmögte.

A gyermek a kicsi ágyban felsírt. Az ember oda cammogott hozzá.

- Ne sírjál, na! Itt van tátika. Ni, mit hozott neked. - szólott ellágyult hangon – Nápolyi.

Barna papírzacskót rángatott ki a kabátja zsebéből, s nyújtotta a gyermeknek, aki apró kis kacagások közepette vette el.

- Tátika kicsi arany csillaga! – simogatta meg a gyerek fejét bizonytalan mozdulatokkal.

- Jöjjön már enni, mind kihűl az étel.

Az asszony magázta az urát. Náluk otthon az asszonyok magázták az urukat, az ember meg tegezte a feleségét. Messzi hegyvidékről került ide az asszonyka.

Fláviusz – így hívták az embert, Sándru Fláviusz – akkor hozta magával, amikor épületnek való fáért járt azon a vidéken. Kicsi falu a nagy hegyek között, ahol az emberek fakitermelésből élnek. A ma technikája elkerülte azt a tájat. Rádió még volt a házakban, de televíziója csak a pópának volt, meg az igazgató tanítónak. Mosógépet még hírből sem ismerték, de egy nagy Fram hűtőszekrénye volt a tanítónénak. Csodálkoztak is a helybeliek, hogy minek az? Az ételt meg kell enni, nem elteszegetni, őrizgetni. A kisüsti meg úgy jó, ahogy van, nem kell azt lehűteni.

Amikor a Fláviusz családjába bekerült a hegyi menyecske, csak pislogott a csodálkozástól. Minden idegen, minden új volt neki, s az emberek szavát sem értette. Fláviusz, az apja, meg egy némely szomszéd, és persze a pápa románul beszélt vele, de valahogy másképp ejtették a szót, mint otthon. A többi ember beszédéből aztán végképp egy szót sem értett.

A fürdőszobát nagyon megkedvelte, hiszen otthon csak hideg vízben mosakodhatott. Nem pocsékolták a tüzelőt mosdóvíz melegítéséhez. Itt meg finom meleg vízben lubickolhatott. Mennyei élvezet!

Csak a mosógéppel nem tudott megbarátkozni. Félt tőle, félt a forgó tárcsától, félt, hogy levágja a kezét. Otthon a patakon mostak. A jéghideg

víz vörösre csípte a kezét, de megszokta, nem bánta. A nagy lapos kőre tették a ruhát, beszappanozták, locsolgatták, sulykolták, és közben folyt a beszélgetés, kacarászás. Azok voltak ám, a szép idők!

A nagyobb darabokat: lepedőt, pokrócot, vastag szoknyát szappanozás után a forgató kádba tették.

Ez a furcsa eszköz, amit a szegény ember leleménye hozott létre egy nagy fakádból áll, amit a patak szélére állítanak, jól lerögzítve, az oldalán nagyobbacska lyuk van vágva, hogy azon betóduljon a patak vize. A víz a kádban forogni kezd körbe-körbe, a beletett ruhákkal együtt. A fölös víz pedig a peremnél kifolyik. Órákig ott lehet hagyni, forogjon. Senki nem nyúl hozzá, csak aki betette, az veheti ki. Utána jön valaki más, így egymás után, amíg az idő engedi, mert ha esik, nem lehet kint hagyni a ruhát. Az ár könnyen elragadja.

Most ott ülnek saját konyhájukban, Fláviusz az asztalnál, az asszonya a sarokban egy széken. Nézi az urát, ahogy eszik. Befejezte, a borát is megitta. Komoran néz szótlantul maga elé, egyszerre az öklével az asztalra vág.

- Piszok gazemberek! – kiáltja.

Az asszony megrettenve felkapja a fejét, s a gyermek is felsír.

- Na, ne sírj! Nem rád haragszik tátika – nyugtatja a kicsit – Műszak után behívtak és elküldtek. Nem kell a munkám, mert részeges vagyok. Hát iszom én?

- Csak annyit, mint más – bólogat az asszony. Nem idegen neki az italos ember, hisz otthon is mind ittak. Ember, asszony, még a gyerekek is. Egyszer főtt kisüstit, a cujkát. Az nem erős. Mindenki ihatta, volt elég belőle.

- Na, ugye? – kapott a szón az ember.

- Anyám is megtudta – folytatta – és bement a kádereshez. Tudod milyen asszony? Addig forgatta a szót, míg végül visszavettek.

Sándor Mária, az édesanyja székelőföldről került ide. Vékonypénzű, kicsi asszonyka volt, de a nyelvét, azt felvágták.

Most is mikor bement a káderosztályra, nem könyörgéssel kezdte, hanem fentről, a magas lóról.

- A fiamat békén hagyjátok! Vannak nekünk még jó embereink abból az időből, amikor Jóskám is a pártnál dolgozott. Hozzuk menjek? Na, ugye? Üzenjetelek neki, hogy reggel jöhet dolgozni!

Fláviusz volt a legkisebb három gyermeke közül, de vele volt a legtöbb baja. Amikor megszületett a Tamás nevet kapta. Így Sándor Tamás. Csak az apja ragaszkodott a Fláviushoz, s ezért azt kapta második névként.

A Sándorból meg akkor lett Sándru, amikor hazahozta a hegyi leányt.

Gyerek korában is örökös aggodalmat jelentett az anyjának. Az iskolában nem tanult, de folyton verekedett, tekergett. Egyszer a kerékpárjával úgy elesett, – leszáguldott a nagydombon – hogy eltörött a karja, válla, s három bordája. De nem tanult az esetből, továbbra is duhaj, meggondolatlan gyermek maradt. Ilyen maradt felnőtt korában is.

Mikor megnősült, mindenki azt gondolta lenyugszik. De nem. Kocsmá, haverek, verekedés. Még az asszonyát is meg, meg csapta, ha rájött.

Soha senkihez nem volt egy jó szava, csak a kicsi gyermekét imádta. A kocsmából is azzal lehetett hazahívni, ha azt mondták:

- A kicsi fiad kérdezi, hol vagy? Mikor jön haza az én tátikám?

Fláviusz ilyenkor felpattant, és hanyatt-homlok siet haza, persze ha sietségnek lehet nevezni egy részeg ember botladozásait, dülöngéseit.

- Mi van, Flávi? Felcsavarták a járdát? - köszönt rá néha viccesen valaki

- Vár a..., vár a kicsi – dadogta válaszképpen.

Az apja, Sándor Jóska volt ilyen: hol durva, erőszakos - különösen, ha ivott -, hol meg érzékeny, gyengéd, odaadó.

A testvérek közül Fláviuszhoz leginkább a nővére hasonlított kreol bőrével, barna szemével és karcsú termetével. A bátya egész más típusú ember volt. Magas, vállas, öles termetű. A nagyapjuk volt ilyen alkatú, az öreg Demeter. Még a ház előtti kispadon ülve is kimagaslott a körülötte levők közül.

Fláviusz nem úszta meg annyival, hogy az anyja visszavétette a munkába. Szigorú asszony volt Mária, nem akarta sorsára hagyni a fiát. Megbeszélte a megyei kórházzal, hogy vegyék fel elvonó kúrára.

- Nincs kifogás, kicsi fiam! – parancsolt rá – Holnap befekszel. Embert akarok faragni belőled, még úgy is, ha te nem akarod.

Bekerült tehát hamarosan az elme osztályra, és megkezdődött a tortúra. Nem volt abban az időben könnyű dolog az a bizonyos elvonó. Az osztályon együtt voltak a súlyos elmebetegekkel. Annyi engedményük volt csupán, hogy külön kórterem állt az elvonósok rendelkezésére. A másikon voltak az igaziak: a királyok, a feltalálók, a dühöngők, a csendesek. Az elvonósok féltek tőlük, és attól is féltek, hogy közéjük kerülnek. Ez is sarkalta őket, hogy alávéssék magukat a kezelésnek.

Kaptak gyógyszereket, naponta vizsgálták a szívüket, májukat, meg mindent. Pár nap után vitték őket az ivóba. Itt minden úgy volt

berendezve, mint egy kocsmában: pult, asztalok, üvegek a polcon. Kaptak egy pohárka italt. Aki megitta, már hányta is ki. Újra kapott, az is kihányta. Ez így ment nap, mint nap. Néha kétszer is egy nap. A végén már az üveget se bírta látni. Három hét után elengedték, mehet haza.

Megkönnyebbülten ült fel az autóbuszra, s utazott haza. Leszállva lelkesen integetett az ismerősöknek, szabadnak érezte magát.

- Nem kell többet a pia, nem, nem – mondogatta magában.

Az útba eső első kocsmában előtt úgy ment el, mint egy győztes hadvezér. A következőbe azonban belépett. Meg akarta a haveroknak mutatni, hogy milyen erős, ügyes fiú, hogy nem iszik.

- Gyere, Flávi! – hívták – egy pohárral igazán nem árt meg.

- Nem, nem – tiltakozott, de egyre erőtlenebben.

Megpróbálta. Rendeltek neki egy pohárral. Kihányta.

Újra ivott, újra kiadta. Makacsul folytatta. És sikerült: már csak ivott, nem hányt.

Amit a doktorok egy hónapig kialakítottak, a feltételes reflexet az italra, azt sikerült egy óra alatt kioltani, semmivé tenni.

Este aznap is részegen botladozott haza...

Öreg Demeter büszke lenne rá

A Sándor család 2

Büszke lenne nagyobbik unokájára az öreg Demeter, ha élne. Büszke lenne rá, és joggal, hogy gyermekeinek olyan indítást tudott adni, hogy abból elegendő jutott az unokáinak is. Már amelyiknek.

Pedig szegény ember volt világ életében.

Téglavető volt késő öregségéig. Amilyen téglákat ő vetett a csapatával együtt, olyan nem volt a gyári téglák között egy se!

Tudás és tapasztalat kellett ahhoz, hogy valaki jó téglát készítsen. Kiválasztani a jó anyagot. Ez az első. Megdagasztani rendesen, akár a kenyértésztát. Ez a második.

Vigyázni a vízzel, nehogy sok legyen, vagy kevés. Eltalálni az arányt, az a fontos. Ez a harmadik. Jól kiszárítani, s a száradás alatt óvni az esőtől, víztől. Ez a negyedik. A kemencét pontosan felrakni, száraz fát használni, és az égetés alatt végig vigyázni. Ez az ötödik. De csak az időben, mert a fontosságban egyik sem előzi a másikat.

Mikor már nem bírta a munkát öreg Demeter, kiült a kispadra a ház elé, s nézte az utcát. A házakat, amint ott épültek a szeme láttára. A

csintalan gyerekeket, akikből gondterhelt felnőtt lett, a kislányokat, akikből hamar asszony lett. Sokszor leültek mellé a kispadra az emberek egy, két szót váltani öreg Sándor Demeterrel. Becsülték évtizedes szorgalmáért, nyugodt természetéért. Sok ház köszönhette két keze munkájának, hogy az árvízkor nem omlott össze.

Ezeken gondolkozott el az unokája, ahogy baktatott felfele a dombon.

Legelőször a gyöngytyúk vette észre, ahogy a kapun belépett, és hangos „tokány, tokány” kiáltással köszöntötte. A kutya csak ez után futott elébe.

- Nagyapa, drága nagyapa – mondta magában – ugye örülsz te is, hogy sikerrel lediplomáztam, elvégeztem az almérnököt. Látod, apa nem sokat törődik velem, nem tartja semmire, hogy tanultam.

Az anyja, hogy meghallotta a lépteit kiszaladt elé. Boldogan ölelte át nagyfiát.

- Apád is mindjárt jön – magyarázta – délben végez.

- A Fényesben dolgozik még mindig?

- Hisz tudod, felszolgál. Ma délelőtti, rövid napos.

Józsi leült az eperfa alá állított asztal mellé, s elmerengve bámulta a házat.

- Valami baj van? – aggodalmaskodott az édesanyja.

- Nem, dehogy! Csak nagypapa jár az eszemben, akit a faluban csak úgy hívtak öreg Demeter. Hogy szeretett engem! Mindig leültetett maga mellé, és mesélt az életéről, a háborúról – őrmesterig vitte, pedig csak téglavető cigány volt. Mesélt a munkájáról is, a házakról, amiket az ő téglájából építettek. Mindig biztatott, hogy tanuljak, mert jó eszem van, mondta.

- Jó ember volt, – bólogatott az anyja is – engem is szeretett. Látod a leánya szakácsnőnek tanult. Jól megél belőle, s szereti is amit dolgozik. Szakácsnő a szövetkezet kávétermében. Három asszony dolgozik a keze alatt. Kicsi Margó, a leánya líceumot jár. Tanul ő is. Unokahúgod, tudod te ki az, ne vágj már olyan értetlen képet. Kisebb nálad, meg ritkán találkozunk, mert apádat nem szeretik. Na!

- Sógor bácsit ismerem – tette hozzá Józsi – Cukros Misinek becézik a környéken, mert a Cukor Gyár megbízottja. Mindig kérdez, ha találkozunk. Érdekli, hogy mit tanulok, meg hogy mihez kezdek, ha végzek?

- Apád nem szereti.

- Apám csak az ivó cimboráit szereti! – tört ki belőle a keserűség – rég elmúlt már a munkaidő vége, bejött a váltás, átadott, akkor miért nem

jön még haza? Tudja, ma kaptam kézhez a diplomámat.

- Mond anya, hiszed, hogy nagypapa ott fenn most büszke rám, az unokájára. Hallom, azt mondja, apa is büszke a fiára, csak nem mutatja, és most azért nem siet haza, mert meg van illetődve, s nem tudja, mit mondjon, ha megjön.

A gyöngytyúk újra rákezdett egyhangú kiáltására: „tokány, tokány”, s a kertkapuban feltűnt Sándor Jóska, az apa alakja.

- Hát, na! – ennyi tellett ki tőle, s szemét elfutotta a könny.

Ugrás a mélybe

A Sándor család 3,

A repülőtéri tranzitváróban várakozott a Frankfurti gépre. Zsivaj töltötte be a csarnokot. A csempés falak, a sok üveg felület megsokszorozva verték vissza a hangokat, melyek folyamatos mormogássá olvadtak össze, hogy csak a közvetlen közelben beszélő hangját hallhatta az ember.

A hangszórókból időnként mindent túlharsogó hirdető szövegek hangzottak fel.

- Felhívjuk kedves utasaink figyelmét: a Római járat utasai fájadjanak a négyes kapuhoz!

- Felkérjük Kovács kartársat, fájadjon az információhoz.

Meg több ehhez hasonló hangos hirdetést, felhívást lehetett hallani.

Gitta egyedül ténfergett ide, oda. A vámmentes üzleteket már végigjárta. Vásárolt is ezt-azt ajándékba leendő anyósának, apósának, és Lázárnak is. Apróságokra jutott csak a kicsi pénzéből. Magának csak egy finomka sálat vásárolt. Halvány pasztell árnyalatút. Jól fog illeni kreol arcszínéhez.

A repülő jegyet Lázár küldte Németországból. Csak egy útra szólót, mert azt írta nem engedi vissza.

Különös ember! Fiatalon nősült, s tizenöt év után elvált. Gyereke is van. Kettő: két fiú.

Gitta csak ödöng a nagy váróban. Nézegeti az utasokat, a kiírásokat, de nem lát semmit. Eddigi életén gondolkodik. Meg a Lázárén.

Hogy is tudtak ők egymásra találni? Hisz alig ismerték azelőtt egymást. Talán egyszer, kétszer találkozhattak otthon, a faluban. Lázár felesége rokonait látogatta, s időzött náluk egy, két napot. Gitta még líceumi diák lehetett, és két szót, ha szólhattak egymáshoz. Alig emlékszik rá.

Jó volt a líceumban. Könnyen tanult – vagy a mérce volt alacsony? Minden esetre kitüntetéssel érettségizett a román tannyelvű líceumban.

Az iskolában, apja kérésére Sándru Margareta néven szerepelt, bár a születési bizonyítványába Sándor Margit volt bejegyezve. Ahogy apjából is Sándor József helyett Sándru Jozsif lett.

Az érettségi után fogorvos nagybátyja mellett dolgozott egy évig, mint asszisztens. Nem került ki otthon a továbbtanuláshoz az anyagi. Kicsit bántotta a büszkeségét, mert sok osztálytársa ment egyetemre, főiskolára. Neki

csak egy év leteltével sikerült annyit félretennie, hogy beiratkozhatott a fogtechnikára.

Időközben megszerette a szakmát, és dolgozott is egy városi fogászati rendelőnek közel két évig, amikor elhatározta, hogy áttelepül Magyarországra, Budapestre.

Szerencséje volt, hamar el tudott helyezkedni. És újra Sándor Margit, azaz Gitta lett.

Miután berendezkedett, munkahelyén beilleszkedett, kezdett tovább tanulásról gondolkozni. A jogi pálya vonzotta. Nem csak rajta múlt, hogy nem sikerült.

Ekkor találkozott Lázárral egy közös ismerősnél. A férfi nagyon le volt lombozódva. Nemrég vált el a feleségétől, akivel már évek óta rosszul éltek, csak titkolták a rokonok előtt. És hogy a régi életére emlékeztető környezetből kiszakadjon, Pestre költözött. Feketén dolgozott, kevés pénzért, de legalább azt végezte, amit szeret: programtervezést. Havonta kellett átlépnie a határt, hogy újabb egy hónapig maradhasson. Egyszer hazament, máskor csak Nagyváradig, vagy Pozsonyba a testvéréhez, aki vendégmunkásként dolgozott kint, azután megint Nagyváradra. Meg is szólították a határon, hogy sok lesz ez a gyakori utazgatás.

Olyan zaklatott volt, hogy alig szólt egy szót is Gittához.

Két hét elteltével összefutottak az egyik bevásárló központban. Lázár meghívta egy kávéra, amit még sok követett a következő napokon. A férfi tele volt panasszal, Gitta pedig együtt érzően hallgatta. Úgy hagyta ott a volt feleségét a gyerekekkel, hogy semmit nem hozott magával a rajta levő ruhán kívül, és a személyes iratait. A házat eladták, és az árát is otthagyták a gyerekeknek.

Gitta vigasztalta, és a vigasztalásból szerelem lett.

Lázárnak a gyermekei nagyon hiányoztak, és a lány biztatta, vegye magához őket, ha anyagilag helyreáll. Ez hamarosan be is következett, mikor megkapta a munkavállalási engedélyét, és rendes alkalmazottja lehetett a cégnek, ahol dolgozott.

Aztán egy pillanatra úgy tűnt, minden összeomlik Gitta körül. A fiú szülei Németországban dolgoztak, jó anyagi körülmények között. Hívták Lázárt, jöjjön oda hozzájuk, munkát biztosítanak neki, és a gyerekeit is hozza magával. A nagyszülők ragaszkodnak az unokáikhoz.

Lázár azonnal beleegyezett, és félév se kellett, utazott. Gitta maradt. Hiába ígérte, hogy érte jön, reménytelennek látszott a helyzet. Hetek teltek, hogy se nem írt, se nem telefonált.

Most Gitta szorult volna vigasztalásra, de tartotta magát. Nem mutatta, hogy fáj, és nem is engedte volna a büszkesége, hogy vigasztalják.

Végül csak jelentkezett Lázár - három hónap múlva. Nem tudott hamarabb, mert hiába voltak ott a szülei, hiába bírta a nyelvet, mint román állampolgár nem kívánatos személynek volt nyilvánítva. Minden kapcsolatot megtiltottak neki. Olyan volt, mintha házi őrizetben lenne. Reggel a munkahely, délután haza. Ez volt részére kiszabva. Ezért nem tudott hírt adni magáról.

Eltelt egy év, és Gitta most itt van a tranzitváróban. Ül a kényelmetlen műanyag széken.

- Vajon hogy jutok én el Darmstadtba? – gondolkozott – Van körülbelül huszonöt, vagy harminc kilométernyire Frankfurt repülőterétől. Lesz busz, vagy vonat, vagy taxi? Vagy kijön Lázár a reptérre? Tudja mikor érkezem.

Hirtelen nyugtalanság fogja el.

- Úristen! Még németül se tudok rendesen. Hiába leszek ott kint Gretchen a Gitta helyett, idegen leszek egy idegen országban.

A fehér asztal körül

A Sándor család 4,

Sokan ülték körül a fehér asztalt, melyet Sándor Mária tiszteletére terítettek. Harmincöt évi tanári munkáját köszönték meg kollegái, tanítványai. A rokonai, gyermekei is eljöttek ünnepelni.

Harmincöt év! Régi igazgatója ott ült vele szemben az asztal másik végén.

- Emlékszik igazgató úr, - szólította meg – mit mondott, amikor friss diplomával és a tanügyi osztály kinevezésével a zsebemben jelentkeztem önnél?

- Hogyne emlékezné, kedves. Azóta is kedvenc adomáim közzé tartozik. „A diákok a titkárnőnél jelentkezzenek!” mondtam köszönés helyett. Így volt?

- Így, így. Nem nézte ki belőlem a tanárt az igazgató úr.

Sok közös emléküket emlegették fel. Mindenki bekapcsolódott a beszélgetésbe.

- Nekem tanárom is volt az igazgató úr, - hozakodik elő a régi dolgokkal az egyik fiatalabb tanár kollega - amikor ide jártam a líceumba. Emlékszem, kicseréltük április elsején az osztályt a román diákokkal. Mikor bejött órát

tartani a tanár úr, és névsort akart olvasni, csomó idegen arc nézett vissza rá a padokból.

- Tudtam a turpisságról, de látványosan lepődtem meg, ne okozzak nektek csalódást.

Haragudtak is a vaskalapos kollegáim, hogy ha tudtam a készülő tervről, miért nem akadályoztam meg? És ha már nem akadályoztam meg miért mentem bele még utólag is a játékba?

- Tapintatos ember volt az igazgató úr, de szigorú is tudott lenni! – folytatta a fiatal tanár – Nem felejttem el azt a nyaklevest, amit cigarettázásért kaptam.

- Na, és most cigarettázol?

- Nem, de nem a pofon az oka. Mikor a katonai szolgálatot végeztük, egyesek eladták a kenyéradagjukat cigiért. Én meg gondoltam, hogy a kenyér csak többet ér, és mindig elcseréltem a cigaretta adagomat. Inkább jól laktam, mint hogy füstöljek. Így szoktam le.

- Mária, - fordította most a szót az asszony felé a volt igazgató – hogy van Jóska, hallom, kórházban van.

- Köszönöm érdeklődését, most már sokkal jobban.

- Emlékszem, amikor bejött hozzám az irodába, és arra kért, hogy hívassam be magácskát, mert beszéde van az „elvtársnővel”. Emlékszik?

- Én, jól igen!

- Mária bejött – folytatta a történetet – Jóska pedig intett, hogy menjek ki. Megtehettem, nagy ember volt - pártaktivista. Szóval, én kiléptem, de az ajtót résnyire hagytam, halljam meg, ha baj van. Semmi baj nem volt, mert Jóska így szólott szépen: „elvtársnő, maga nagyon csinos, én magát szeretem. Elvtársnő, legyen a feleségem!” Két hét múlva volt az esküvő. Így volt?

- Így, így.

Az ürülő poharak mennyiségével arányosan emelkedett a hangulat. Mária csendesen felállt és senkitől nem búcsúzva észrevétlenül elment. A férje a kórházban fekszik, ő meg itt ünnepelteti magát. Lelkiismeret furdalása volt, bár nem ő akarta az ünneplést.

Nyugdíjba ment, ez szolgáltatott okot az összejövetelre. A kollegái szervezték.

Ahogy az utcára ért, az állomás felé fordult, hogy érje el a délutáni gyorsat, amivel a városba mehet. Be a kórházba - Jóskához.

Már több mint egy hónapja fekszik bent. Háromszor műtötték, de most már javul.

- Mondtam neki, - motyogja magában Mária – mondtam neki, ne menjen ki az esztenára azok miatt a koszos juhok miatt. S most, tessék: itt a baj!

Sándor Jóska makacs ember volt, nem hallgatott sohase a jó szóra. Különösen, ha ivott.

És ez gyakran megesett. Az ital miatt csúszott egyre lejjebb.

Elvégzett egy vendéglátói tanfolyamot, és elhelyezkedett a bútorgyár kintijába felszolgálónak, majd átkerült a vendéglőbe pincérnek.

Ekkor kezdett el keményen inni. Sokáig eltűrték a vendéglőben, mert mindig csak zárás után ivott, de végül csak kikopott innen.

Határpásztor lett. Volt egy társa, egy botja, s egy kutyája. Így járták napestig a határt. Ősz fele még éjszakára is kint maradtak, mert a vaddisznók dézsmálták a kukoricát. A kisebb tolvajcscák elfutottak, ha meglátták őket, de ha nagyobb szabálytalanságot, törvénytelen dolgot észleltek, azt jelentették a néptanácsnak, rendőrségnek, erdészetnek. Ahova az ügy tartozott.

A juhászokkal is azért akadt baja, mert a tilosban legeltették a jószágot, és Jóska szóvá tette. Egy hét múlva belöktek két birkabőrt az udvarukra. Azt mondták, farkas támadt a nyájra és a Jóska két birkáját széttepték. Ezt is csak a szomszéd tudatta velük, mert éppen nem volt senki otthon.

Jóska dühbe gurult, és kiment az esztenára. Hogy mi történt, mi nem, nem lehetett tudni. A másik határpásztor, a társa talált rá másnap

reggel a szőlők alatt. Alig pislákolts benne az élet.

Őt kórházba vitték. A juhászt börtönbe.

Mária baktat az állomás felé, érne el a délutáni vonatot.

- Gyógyulj meg Jóska! – suttogja maga elé.

- Gyere haza, majd én ápollak. Úgyis ráérek már ezután! – teszi még hozzá gondolatban.

Május első vasárnapján

- Anyuka!

Ezt a csokrot most ide teszem az asztalra.

Látod, még jól tudom, melyik a kedvenc virágod.

A vadvirágok: búzavirág, kankalin, harangvirág.

Nézd, az asztalon az a régi terítő van, amit még születésnapomra hímeztél ki.

Van fél évszázada.

Hogy szerettél kézimunkázni!

Az alkotás öröme vezetett, és milyen csodálatos, színeken pompázó munkák kerültek ki a kezéd alól!

Gondolatban most megsimogatom – mint annyiszor – fáradt hátadat.

Emlékszel, mikor azokon a régi májusi első vasárnapokon becsengettem hozzád a tarka csokorral?

A sarokból elővetted a tavaly készített meggy likőrt, s két kicsi, gyűszűnyi pohárkába töltöttél belőle.

– Töltsék még egyet? – kérdezted később.

– Majd jövőre! – szellemeskedtem.

S most már a sokadik csokrot is csak az asztalra teszem, és nem töltesz likőrt.

Tartalom

A torony	2
és más írások	2
(emlékek a huszadik századból)	2
Ajánlás	4
A torony!	6
Utak a világban	10
Megmutatni a világnak.....	18
Ugye megvársz?	23
Barna Boriska.....	31
Kit ünnepelünk, s miért?	38
Nelli monológja.....	46
Hogyan is történt?	52
Vigyél fel!	57
Vedd fel a telefont!	60
Különös barátság.....	64
Sziklakő a völgyben	68
Telefonos ballada	91
Fláviusz, az unoka.....	96
A Sándor család 1,	96
Öreg Demeter büszke lenne rá	103
A Sándor család 2	103
Ugrás a mélybe.....	107
A Sándor család 3,	107
A fehér asztal körül	112
A Sándor család 4,	112
Május első vasárnapján	117

Ezek az írások tulajdonképpen látletelek. Egy elmúlt évszázad felének, a huszadik század második felének látletelei. Ez a kor mély nyomokat hagyva lelkünkben átította mindennapjainkat, behatolt pórusainkba, és még a legintimebb pillanatokra is rávetültek árnyai. Voltak szomorú, vidám, tanulságos, vagy megható percei, órái. Ezekből válogattam.

Üdv az Olvasónak!